

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

**Předsudky a stereotypy ve vnímání české majority
vůči imigrantům**

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Krupková
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Kateřina Krupková

Studium: P14P0491

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Předsudky a stereotypy ve vnímání české majority vůči imigrantům**

Název bakalářské práce AJ: Prejudices and stereotypes in the perception of immigrants by the Czech majority

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce specifikuje předsudky a stereotypy v myšlení české společnosti. Charakterizuje, jakým způsobem je ve veřejném prostoru prezentována problematika uprchlictví a vztah majority k imigrantům. V kontextu výzkumu je provedeno komparativní kvalitativní výzkumné šetření pomocí narativního interview, které je zaměřeno na osobní zkušenosti Syřanů žijících dlouhodobě v České republice. Na základě provedeného šetření se vyhodnocuje daná problematika z pohledu cizinců na českou většinu a řeší se možné zlepšení integračního procesu.

ERIKSEN, Thomas Hylland. Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-465-6. ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. 203 s. [Sociální práce]; 5. ISBN 80-7178-285-8. EHL, Martin. Globalizace pro a proti. Vyd. 1. Praha: Academia, 2001. 185 s. ISBN 80-200-0897-7. Nečitelní cizinci: jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku = Hard to make out foreigners: = how foreigners are (not) written about in the Czech press. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2003. 94 s. ISBN 80-239-1137-6. BOWIE, Fiona. Antropologie náboženství. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 335 s. ISBN 978-80-7367-378-9.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5.1.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 26. 4. 2017

Kateřina Krupková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D. za odborné vedení práce, jeho vstřícný přístup a cenné připomínky. Dále děkuji respondentům, kteří přispěli k výzkumnému šetření. V neposlední řadě patří poděkování i mé rodině za podporu.

Anotace

KRUPKOVÁ, Kateřina. *Předsudky a stereotypy ve vnímání české majority vůči imigrantům*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 75 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce specifikuje předsudky a stereotypy v myšlení české společnosti. Charakterizuje, jakým způsobem je ve veřejném prostoru prezentována problematika uprchlictví a vztah majority k imigrantům. V kontextu výzkumu je provedeno komparativní kvalitativní výzkumné šetření pomocí narativního interview, které je zaměřeno na osobní zkušenosti Syřanů žijících dlouhodobě v České republice. Na základě provedeného šetření se vyhodnocuje daná problematika z pohledu cizinců na českou většinu a řeší se možné zlepšení integračního procesu.

Klíčová slova: předsudky, stereotypy, vnímání české majority, imigrant, integrace cizinců

Annotation

KRUPKOVÁ, Kateřina. *Prejudices and stereotypes in the perception of immigrants by the Czech majority*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017. 75 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor thesis specifies the prejudices and stereotypes in the thinking of Czech society. It shows the manner in which the issue of refugees and the relationship of the majority towards immigrants is presented in the public sphere. In the context of the research I have carried out a comparative qualitative research with the use of a narrative interview, which focuses on the personal experience of Syrians living long-term in the Czech republic. On the basis of the accomplished investigation the issue of immigration is assessed from the perspective of the foreigners, i.e. how they perceive the opinion of the Czech majority, and addresses the possible improvement of the integration proces.

Keywords: prejudice, stereotypes, perception of the Czech majority, immigrant, integration of foreigners

OBSAH

Úvod.....	8
1 Základní terminologie.....	9
1.1 Předsudky a stereotypy	9
1.1.1 Nejčastější projevy předsudků a stereotypů	12
1.2 Vnímání majority.....	12
1.3 Emigrant, imigrant, migrant	15
1.4 Uprchlíctví	16
1.5 Kultura, kulturní identita a kulturní hranice	18
1.6 Etnicita.....	19
1.7 Xenofobie a rasismus.....	21
2 Charakteristika imigrantů na příkladu Syřanů	23
2.1 Demografické údaje o Sýrii.....	23
2.2 Zvyky, tradice a specifika.....	23
2.3 Náhled do historie a současného dění v Sýrii.....	25
2.4 Syrské etnikum v ČR.....	27
3 Postoje české majority k problematice přistěhovalectví.....	28
3.1 Mediální obraz.....	29
3.2 Prezentace proběhlých výzkumů	32
3.2.1 Míra tolerance v české společnosti.....	32
3.2.2 Názory na cizince	33
4 Integrace do českého prostředí	39
4.1 Právní ukotvení v českém právním řádu	41
4.2 Zlepšení integračního procesu	44
4.3 Možná prevence vůči předsudkům spojených s integrací	48
5 Výzkumné šetření mezi imigranty dlouhodobě žijícími v ČR	50

5.1	Cíl výzkumu a výzkumné otázky	50
5.2	Výzkumná metoda a výzkumný vzorek	50
5.3	Výsledky výzkumného šetření.....	51
5.4	Shrnutí výsledků výzkumného šetření.....	64
	Závěr	67
	Seznam použitých zdrojů.....	69
	Seznam příloh	75

Úvod

Bakalářská práce se blíže zabývá předsudky a stereotypy v myšlení české společnosti. Jako cílovou skupinu jsem zvolila imigranty ze syrského prostředí, kteří v České republice žijí dlouhodobě, nebo se životem v naší zemi mají četné zkušenosti, případně rodinné vazby. Vybrala jsem je záměrně, neboť problematika Syřanů je v poslední době velmi diskutované téma. Existují výzkumy, které se zabývají např. tolerancí české majority vůči imigrantům, avšak nikde není podrobněji rozebírána problematika imigrantů přímo s těmito lidmi, kteří zde již žijí. Dalším důvodem pro výběr tohoto tématu bylo, že se s některými Syřany žijícími u nás znám osobně, a tak jsem se rozhodla toto téma zkusit rozebrat podrobněji právě zde.

Teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole je charakteristika základní terminologie. Druhá kapitola se zabývá cílovou skupinou, jejími zvyky, náboženstvím, historií i současnou situací v Sýrii. Další kapitola se věnuje českému prostředí. Nejprve je přiblíženo, jakým způsobem je ve veřejném prostoru prezentovaná problematika uprchlictví. V další části jsou prezentovány výzkumy spjaté s vnímáním majority cizinců na našem území. Poslední kapitola podrobněji rozebírá integraci. Popisuje ukotvení cizinců v právním řádu České republiky, možné zlepšení integrace a návrhy na prevenci vzniku předsudků s ní spojených.

Cílem práce je zodpovězení otázky „Jak vnímají sami imigranti postoje Čechů vůči nim?“. Dalším cílem je popsat problémy všedního života Syřanů žijících v ČR a tím také poskytnout argumentaci proti předsudkům a stereotypům, se kterými se denně v české společnosti setkáváme.

Práce má teoreticko-empirický charakter. Součástí je kvalitativní výzkumné šetření, které proběhlo pomocí narativního interview. Rozhovory byly realizovány s pěti osobami, konkrétně se čtyřmi muži a jednou ženou. Na základě provedeného šetření je zde vyhodnocena daná problematika a řeší se možné zlepšení integračního procesu.

1 Základní terminologie

1.1 Předsudky a stereotypy

Předsudek je u Hartla a Hartlové (2000, s. 464) definován jako předpojatost, názorová strnulost, emočně nabitý, kriticky nezhodnocený úsudek a z něj plynoucí postoj, názor přijatý jedincem nebo skupinou.

Slovo je odvozeno od latinského *praejudicium*. Allport (2004, s. 38–40) uvádí definici, která říká, že předsudek znamená smýšlet o ostatních špatně bez náležitosti opodstatnění. V této stručné formulaci nalezneme dvě základní složky všech definic předsudku – odkaz na ničím nepodložený úsudek a na citové zabarvení. Dále Allport uvádí: „*Předsudek je příznivý či nepříznivý postoj vůči osobě anebo věci, který člověk zaujímá předem, bez opravdové zkušenosti nebo bez ohledu na ni.*“ Je sice důležité nezapomínat, že zaujatý lze být pro i proti. Etnický předsudek je většinou odmítavý. Je to antipatie vycházející z chybné a strnulé generalizace. Antipatii lze pociťovat nebo vyjádřit. Může být namířena proti skupině jako celku, anebo proti jedinci, protože je příslušníkem této skupiny. Pokud o někom smýšlíme špatně, můžeme jím opovrhovat, máme vůči němu odpor, obavy, averzi., použít slovní napadání, násilí atd. Obdobně je třeba rozvést slova „bez náležitého opodstatnění“. Názor je neopodstatněný, pokud mu chybí faktický základ. Není lehké říci, jaká fakta jsou nutná, aby byl náš názor oprávněn. Člověk s předsudkem bude zajisté tvrdit, že má pro své názory dostatek důvodů. Bude hovořit o trpkých zkušenostech s uprchlíky, s katolíky nebo s orientálci. Ve většině případů je však zřejmé, že jeho důkazy jsou nedostatečné a také překroucené. Takový člověk se uchyluje k selektivnímu výběru několika málo vlastních vzpomínek, míchá je s fámami. Stručně řečeno, negativní postoj vůči těmto skupinám jako celku je příkladem špatného smýšlení bez náležitého opodstatnění. Takto smýšlející člověk často nemá žádnou zkušenost z první ruky, o kterou by svůj názor opřel. Předsudek se obvykle projevuje v tom, jak jednáme s jednotlivými příslušníky zavrhané skupiny. Předsudek lze tedy dle Allporta definovat jako: „*Odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny, jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině.*“ Etnický předsudek je podle této definice v denním životě obvykle záležitostí způsobu jednání

s jednotlivými lidmi, ale znamená také neopodstatněnou představu o skupině jako celku.

Pro ujasnění předsudků a stereotypů lze použít spoustu dalších definic od různých autorů. Uvedme zde vysvětlení Nováka (2002, s. 7–8). Podle něho jsou předsudek a stereotyp termíny, které se nejčastěji objevují ve společnosti s pojmem **postoj**. Znat postoje znamená znát a chápat podmínky, v nichž se tvoří, trvají a mění. Bez jejich poznání lze stěží porozumět příčinám chování. Termín postoj použil poprvé v odborném textu W. J. Thomas a F. Znaniecki. Postoj je „stav mysli jedince vůči hodnotě“ (W. J. Thomas a F. Znaniecki 1918 in Novák 2002, s. 8). Je to i „mentální a nervový stav pohotovosti, organizovaný zkušeností, který vykonává usměrňující nebo dynamický vliv na odpověď jedince vůči všem předmětům a situacím, s nimiž je ve vztahu“. (Allport 1935 in Novák 2002, s. 8)

Předsudky jsou označovány jako jedna z forem postojů. Autoři se obvykle shodují v tom, že jde o iracionálně založené postoje či postoje afektivně zdůrazněné. Je to tedy jakýsi komplex v podstatě nezdůvodněných postojů a stanovisek, které lidé osvojují docela nenápadně pod vlivem prostředí, nebo je převezmou od nějaké autority. Předsudky jsou vlastně „laciné berličky“. Lze s nimi lehce překonávat obtíže. Typickou součástí předsudků jsou prvky averze a hostility. Někteří odborníci připouštějí, že je možný i opak. Jsou-li předsudky chápány jako jedna z forem postojů, existují také poněkud specifitější projevy (zkresleného) vnímání lidí a sociálních skupin. Jsou to stereotypy. (Novák, 2002, s. 8–9)

Důvod, proč předsudky vznikali a stále vznikají, popisuje Kosek (2011, s. 23). Lidé jsou podle něj jednoduše rozdílní – pocházejí z různých civilizací, kultur a národů, vyznávají odlišné hodnoty, mají různou barvu kůže a mluví různými jazyky. Kdyby tzv. „mávnutím kouzelného proutku“ tuto rozmanitost zrušil, pak by valná většina důvodů pro závist a nepřátelství zmizela.

Šišková (2001, s. 15) uvádí, že předpojatost až předsudky jsou jakýmsi „natočením“ osobnosti ke stylu efektivní či neefektivní komunikace. Předpojatost vyplývá z hodnotových vzorců chování, tradic, zkušeností, informací a ze sociální percepce. Vede nás k takovým závěrům a interpretacím, které jsou akceptovány jako pravdivé bez jakýchkoliv důkazů. Obvykle je naše domněnka o lidech ovlivněna hodnotami, informacemi a zkušenostmi s podobnými jedinci a my vyvozujeme závěry

na základě věcí, ve které věříme či je očekáváme. To, že díky tomuto faktoru mnohdy ubližujeme a nedáme druhému šanci, ani nevnímáme. Mnohé předsudky a předpoklady často společně sdílí široký okruh lidí, který si neuvědomuje, že jsou to pouze generalizované informace a představy. Tak se vytvářejí stereotypy. Generalizace neboli zobecnění nám dnes ve složitém světě plném dějů a informací často pomáhá, jindy aspoň neškodí. Pokud budeme říkat, že Italové jedí makarony, Češi mají rádi vepřo-knedlo-zelo nebo Francouzi mají dobré víno, nikomu tím neublížíme. Generalizace začne vadit až tehdy, když hodnotím někoho na základě jeho rysu – třeba barvy kůže, oblečení, momentálního chování apod. a ubližuje tehdy, když druhého právě za příslušnost k určité skupině odsoudím, a dokonce ho pokládám za méněcenného

Pojem **stereotyp** uvedl do literatury poprvé roku 1922 W. Lippmann. Stereotypy se rozumí zkratkovité představy o věcech, osobách, skupinách a institucích, přičemž tyto zkratkovité představy jsou připisovány všem jednotlivcům patřícím k dané skupině nebo třídě jevů. Později definuje stereotyp polský psycholog S. Baley: „*tvrz naší tradice, za jejímiž branami můžeme bezpečně setrvat u názorů, jež zastáváme.*“ Pokud se řekne slovo nepřítel (slyšíme ne – přítel), tak se nám hned vybaví osoba, která se jeví v negativním slova smyslu. Zatímco přítel už je pro nás jednoduše „fešák“, máme k němu libé názory. Stereotypy se týkají iracionálně a afektivně založeného posuzování lidí, skupiny, slovního hodnocení. Nemusí mít negativní složku. Existují také „*autostereotypy*“, tj. představy a mínění, které mají příslušníci určité skupiny o sobě samých (např. Pražáci), a „*heterostereotypy*“, tj. představy a mínění, které mají příslušníci určitých skupin o příslušnících skupin jiných (např. Pražáci o venkovanech). Stačí uvědomit si existenci stereotypu, a především pochopit možný vliv stereotypního vnímání „vlastní“ či „cizí“ skupiny na mínění i na vznik nejrůznějších mýtů o postojích i chování. (Novák, 2002, s. 10–11)

Jsou stereotypy, které přetrvávají celé věky. Jiné se mění a vyvíjejí spolu s námi. Cestou k překonání stereotypů v nás je jednak vzdělání, hromadění zkušeností a neustálý kontakt s jinakostí, jednak naslouchání druhému a dialog s ním, uvědomění si skutečností, že kategorie jiných nemusí být za každou cenu horší než my. Stereotypy vypovídají zejména o nás samých, - spíš, než o jiných hovoří i našich obavách. (Košťálová, 2012, s. 51)

1.1.1 Nejčastější projevy předsudků a stereotypů

Předsudky a stereotypy mají nejrůznější podoby. Můžeme se setkat jak s jejich aktivní i pasivní formou. Často se stává, že nejsou mířeny vůči cílové skupině přímo, ale pouze latentně. Lze rozlišit verbální a neverbální projevy. Do verbálních projevů patří různé nadávky, výhrůžky, vulgarity, ponižování, osočování atd. K neverbálním pak řadíme fyzické napadení, poškození majetku

Allport (2004, s. 80) rozlišuje osočování, vyhýbání se, diskriminaci, fyzické napadání a vyhlazování. Souhrnně to označuje jako 5 typů odmítavého chování.

Tyto typy lze jednoduše shrnout do tří: verbální odmítání (osočování), diskriminace (včetně segregace), fyzické napadání (intenzity všech stupňů). Člověk s předsudky vysvětluje své negativní postoje nežádoucími vlastnostmi, kterými se vyznačuje opovrhovaná skupina. Oproti tomu člověk tolerantní chce vidět důkazy, že rozdíly mezi skupinami jsou zanedbatelné anebo vůbec neexistují. Dobré by bylo, kdyby oba dokázali s konečným úsudkem počkat, dokud se neseznámí se všemi dostupnými vědeckými fakty. (Allport, 2004, s. 113)

Pokud je člověk v rodinném kruhu, v klubu nebo při setkání se sousedy, tak má pocit, že může celkem svobodně urážet menšinovou skupinu. Avšak v přítomnosti příslušníka této skupiny se bude „brzdit“. Nebo skupinu kritizuje „z očí do očí“, ale do žádné jiné diskriminační činnosti se nezapojí. Může se pokoušet zabránit tomu, aby příslušníci menšiny vyučovali ve školách v jeho komunitě či získali stejné povolání jako on, ale před pouličními bitkami a nepokoji se raději zastaví. (Allport, 2004, s. 353)

1.2 Vnímání majority

Nejprve je potřeba si uvědomit, co znamená majorita a co minorita. Majorita je většinová společnost. V našem případě je to tedy společnost českých občanů. Každá většina má společné znaky, ustálené zvyky, kulturu, tradice a skládá se z původních obyvatel. Oproti tomu minorita (menšina) má od této většiny znaky odlišné. Členové minority na našem území trvale žijí v ČR a jsou jejími občany. Sdílejí etnické, kulturní a jazykové znaky, kterými se odlišují od většiny obyvatel státu.

Problém při vnímání majority nastává, když nastanou problémy s komunikací. O tom pojednává Šišková (2001, s. 13). Podle ní některé z minorit, které žijí na našem

území, nejsou od nás ve vnějších znacích příliš odlišné. Mnohokrát si však uvědomujeme, že se jako česká majorita chováme jinak. Zvláště výrazně to pocítujeme ve chvílích, kdy si nerozumíme, protože náš komunikační styl naráží na jiný komunikační styl minority. Jsme rozhněvaní, že se minorita „nepřizpůsobila“, chová se jen podle svého a že nám přináší problémy. Otázkou je, zda však může minorita vždy za to, že se chová „naschvál“ jinak. Ačkoli chování nelze redukovat jen na komunikaci, vidíme, že komunikace vytváří zvláště velké riziko nepochopení. Pocházíme z nejrůznějších míst, máme jinou kulturu, jiný etnický původ, máme jiná očekávání, jiné zkušenosti, představy a přání, a tak nereagujeme všichni stejně. Co je hlavní, „nečteme“ informace našeho partnera v komunikaci shodně jako on.

Naše vnímání je také ovlivňováno hodnotami. Ty přijímáme v rámci socializačního procesu, aneb učíme se je od malička. Jsou to názory našich rodičů, prarodičů, společnosti, těch, kterých si ceníme a jež nám ukazují, co je správné a důležité, a naopak, co je pravda, jaká je naše společnost, kultura, tradice. Patří sem i náboženství. Celý náš hodnotový systém tak určuje kritéria, podle kterých žijeme. Konflikty mezi lidmi, které vznikají na základě rozdílného vzorce chování, jsou ty nejobtížnější. Je to proto, že jednáme s někým, kdo má hodnoty velmi rozdílné od našich, a my se nemůžeme dohodnout. Nejednou se stává, že hodnoty druhého považujeme za hrozbu pro náš život či naše nejbližší okolí. Tyto hrozby (často vsugerované) u nás vyvolávají silné emotivní reakce, komunikace je pak velmi složitá. Nastávají různé konflikty. Když žijí dvě skupiny s rozdílnými vzorci chování vedle sebe, jiný hodnotový systém se stává příčinou komplikovaného soužití. Můžeme hledat odpovědi na otázky, za jakých podmínek se může menšina vzdát svých hodnot, zda je to pro ni tak snadné, protože přijmout nové hodnoty vlastně znamená vzdát se těch původních. Co ale místo nich přijme, zda pak bude jedinec někam patřit, a jestli neztratí svou původní identitu, to je další otázka. Vnímání ovlivňují naše zkušenosti, nám dostupné informace a hodnotový systém, který přebíráme z okolí, a atmosféra situace, kdy jsme některé podobné jevy zažili. Vůbec si to neuvědomujeme, myslíme si, že naše vidění je jediné „normální“ a správné. Nedovedeme si představit, že vidění druhého člověka je jiné. Často se stává, že druhého za to, že nevidí věci jako my, odsoudíme a o jeho chování či vidění označíme za „nenormální“. Je však pouze jiné, protože je zakotveno na jiné osobní zkušenosti, jiných psychických dispozicích, zážitcích, jiných informacích apod. Každý

vidí situaci jinak, a aby nedocházelo ke konfliktu či nedorozumění, je nutné si věci dlouho vyjasňovat a podívat se na ně očima toho druhého. Naše rychlé zhodnocení a odsouzení či striktní požadavek „ať se přizpůsobí“ nevede k pozitivnímu řešení. (Šišková, 2001, s. 14–15)

Všechny menšinové skupiny trápí tentýž problém: postavení na okraji společnosti se všemi nepříjemnými důsledky – nejistotou, konflikty a podrážděností. Každá menšinová skupina se nachází v širší společnosti, která má zavedené mnohé zvyklosti, mnohé hodnoty a mnohé praktiky. Proto pokud jde o jazyk, chování, morálku a zákon, je příslušník menšiny do jisté míry nucen přijmout dominantní většinu za svou referenční skupinu. Může být zcela oddán své menšinové skupině, ale zároveň se vždy musí přizpůsobit standardům a očekáváním většiny. Naše vlastní skupiny mají zásadní význam pro naše přežití. Máme tedy sklon vypěstovat si vůči nim slepou oddanost a etnocentrismus. Pokud sedmileté děti v jednom městě dostanou otázku: „Které děti jsou lepší, v tomto městě nebo v městě sousedním?“, pak téměř všechny odpoví: „Děti tady.“ Na otázku: „Proč?“ se pak dozvíme, že jen proto, jelikož sousední děti neznají. Z toho vyplývá, že preferujeme to, co dobře známe. Co je nám cizí považujeme za podřadné, méně „dobré“, ale nepřátelství není podmínkou. (Allport, 2004, s. 69–74)

Allport (2004, 189–200) dále říká, že to, co mi sdělují smyslové orgány a to, co si myslím, se smísí v jediný akt – poznání. Když potkám černocho, tak mi smysly sdělí, že je černý, ale to, že jde o člověka a také příslušníka jisté rasy, a že tedy může mít další charakteristické znaky své skupiny (které, jak se domnívám, znám). To vše připojí dřívější zkušenost. Celý tento složitý proces se odehrává, jako jeden poznávací akt. Důležité je nepropadnout omylu, že charakteristické vlastnosti skupiny vnímáme přímo. Dojmy, které si jsou podobné nebo se vyskytují společně či se o nich mluví současně, když dostanou nějakou nálepku, mají tendenci spojovat se a vytvářet kategorie. Všechny kategorie dávají smysl světu. Kategorie obvykle přizpůsobují své jednotné struktury vše, co je možné. Mají tendenci odolávat změnám. Připouštění výjimek slouží jako nástroj k ochraně kategorie. Pomáhají nám identifikovat nové předměty nebo nové lidi s tím, že od nich očekáváme určitý způsob chování, které bude ve shodě s předem učiněným úsudkem. Protože kategorie mohou být směsicí toho, co skutečně víme (pravdivé jádro), a falešných představ i emocionálního zabarvení, mohou být obrazem jak cíleného, tak autistického myšlení.

Příchozí tedy vnímáme většinou zejména negativně. Sartori (2011, s. 70) toto jednání vysvětluje následovně. Pokud si vezmeme anglické slovo *alien*, zjistíme, že je označením toho, kdo pochází z jiného státu a je cizím státním příslušníkem. Je to tedy někdo jiný, někdo „cizí“. Italština užívá výrazu „cizinec“, a také italská sémantika rozšiřuje význam o „cizost“, „přicházející zvenku“. Od tuzemských „odlišných lidí“, na něž jsme zvyklí, se tedy přistěhovalec liší, protože představuje odlišnosti přicházející zvenčí (a je tudíž „divný a cizí“). V očích společnosti, která ho přijímá, ztělesňuje takový přistěhovalec jakýsi návdavek odlišnosti, a tím i přemíru jinakosti. Cizího příslušníka považujeme za odlišného tehdy, když mluví jiným jazykem, nebo protože má odlišné zvyklosti a tradice své původní země, nebo také proto, že vyznává jinou víru, a konečně i proto, že může pocházet z odlišného etnika. První dvě odlišnosti představují odlišnosti překonatelné (pokud je chceme překonat), avšak ty druhé dvě nastolují problém zásadní odlišnosti.

Průcha (2007, s. 135–138) odkazuje na Chalupného, který je autorem knihy *Národní povaha česká* (Chalupný, 2007), kde definoval pojem „národní povaha“. Díky národní povaze charakterizuje Čechy jako iniciativní, ale současně velice nedůsledné, zároveň mírumilovné. Průcha se zde zároveň zabývá tím, jaký je národní charakter Čechů z pohledu cizinců.

Lidé navíc mívají často tzv. „teoretické klapky“, o kterých psal Turner (2004, s. 22). Ty nám kolikrát nedovolují umožnit pohled na danou kulturu. Ta pak pro nás bývá neviditelná. Těžko tedy můžeme něco vnímat nezkresleně. Je potřeba se zbavit oněch klapek. Právě díky nim a tomuto strachu z odlišného se často uchylujeme k předsudkům a stereotypům v našem vnímání.

1.3 Emigrant, imigrant, migrant

Slovo emigrace pochází z latinského slova *emigrare* = stěhovat se, vystěhovat se. Jde o přestěhování, které může být dobrovolné či nucené, dočasné či trvalé. Emigrant je ten, který dané místo opouští. Oproti tomu imigrant na dané místo přichází. Migrantem je pak každý, kdo se pohybuje z jednoho místa na druhé, neboť hledá místo pobytu.

Podněty pro soudobou migrační politiku jsou různé. Zabývá se jimi Štica (2010, s. 273–281). Podle něho má jednota světa přednost před rozdělením světa na jednotlivé

státy. Hranice uvnitř lidského společenství jsou odůvodněné. Regulativní imigrační politika je odůvodněná, avšak musí zůstat principálně otevřená a musí být doplněná úsilím o globální rozvoj. Imigraci je třeba obecně chápat i jako důsledek nerovného přístupu lidí k šancím a dobrům nezbytným pro důstojný život. Hlavní motivací většiny osob překračujících hranice je zlepšit své životní podmínky, případně životní podmínky svých blízkých. Existují-li hranice mezi jednotlivými společenstvími, je povinností silnějších a bohatších společenství usilovat o zmírňování chudoby, podporu a pomoc společenstvím slabším a chudším. Znamená to rovněž usilovat o spravedlivé světové uspořádání v různých společenských oblastech. Migranti jsou často poslové zpráv o světě, který je tak nespravedlivý, že velké části lidstva žijí v jeho nespravedlivých podmínkách a jsou díky nouzi nuceni k emigraci. V tomto smyslu jsou migranti jakýmsi špatným svědomím bohatých národů, jimž se doposud nepodařilo účinně bojovat proti chudobě a umožňovat rozvoj. Imigrační politika nesmí nikdy postrádat lidskoprávní charakter. Je nutné bojovat proti nenávisti, nedůvěře, xenofobii a rasismu. Úkolem státu, občanské společnosti a bezesporu i církví je vynakládat všechny prostředky na to, aby bylo ve společnosti zabráněno projevům nenávisti vůči cizincům, imigrantům a menšinám a aby byly odmítány projevy xenofobie, rasismu. Zvláštní úlohu zde sehrávají výchova, vzdělávání ve školách a média.

1.4 Uprchlíctví

Uprchlíci jsou dle Roubalové, Gütnerové a Kostlána (2005, s. 10–11) nejhůře vnímanými žadateli o azyl, a to přesto, že o nich ví česká populace nejméně. Vláda, prostřednictvím ministerstva vnitra ve spolupráci s většinou zákonodárců, jako by uprchlíkům vzkazovala, že nejsou v naší etnicky čisté společnosti vítáni. Legislativa zabývající se žadateli o azyl je rok od roku zpřísnována, jejich pobyt u nás je neustále znesnadňován. Žadatelé o azyl, žijící už mimo uprchlické tábory, byli novelami zákonů a následnými ekonomicko-sociálními opatřeními tlačeni k návratu zpět do táborů. Ministerstvo vnitra ve vztahu k nim postupně prosadilo, že mohou dostat finanční příspěvek, do výše životního minima pouze po dobu tří měsíců, ale pracovat přitom smějí až po roce od začátku azylové procedury. Zároveň nemohou dostávat dávky státní sociální podpory.

Mezi další problémy dle Koefnera (2010, s. 24–25) patří tzv. doplňková ochrana neboli azyl druhé kategorie. Znamená to, že uprchlíci v ČR mohou zůstat, ale nevědí na jak dlouhou dobu. Dokonce mohou legálně pracovat, ale provizorní povaha tohoto statusu i neznalost českého jazyka mají za následek, že je pro ně prakticky nemožné nalézt práci. Vážné problémy jsou spojovány i s ubytováním, protože Státní integrační program této skupině v oblasti bydlení neposkytuje žádnou podporu. Musí si najít bydlení vlastními silami za tržní ceny. Navíc mají nízké povědomí o sociálních dávkách. Je tedy potřeba tlumočnicků, přehodnocení jazykové výuky a mělo by být k dispozici bezplatné právní poradenství.

Pavlíková (2012, s. 18–19) tvrdí, že zkušenost muslimů, kteří prošli uprchlickými tábory a procesem žádostí o udělení azylu, je oproti ostatním muslimským migrantům pochopitelně specifická. Ač mají různorodé životní příběhy, v procesu čekání na rozhodnutí o udělení či neudělení azylu je jejich zkušenost unifikovaná. Popisují naději na dobrý konec, ale také problémy spojené s životem v táboře, zdoluhavost procedury a bezvýchodnost situace, u které se neví, kdy skončí. Muslimové, kteří do ČR přišli z důvodů studia, práce v oboru či ve firmě na manažerské pozici, mají zkušenost opět jinou, nesrovnatelnou, a problémy uprchlíků jsou jim vzdálené stejně jako nám, nezúčastněným českým občanům.

Politici často tvrdí, že každý stát má neomezené právo rozhodnout, koho pustí přes hranice. Zapomínají přitom zmínit výjimku, k níž je zavazuje mezinárodní právo, ke kterému se přihlásili, to jest povinnost státu přijmout uprchlíky či spíše nevracet je do zemí, odkud uprchli. Stát, který byl uprchlíkem požádán o azyl, má povinnost neposílat ho do země, která by ho vrátila tam, odkud prchá, ale do takové, která mu nabídne útočiště. Tento princip je nepochybně správný. Každý člověk má právo na útočiště před pronásledováním. Upřít útočiště pronásledovanému znamená upřít mu to, na co má nárok. **Ženevská úmluva** z roku 1951 definuje uprchlíka jako osobu, která: „*má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů*“, nachází se mimo zemi své státní příslušnosti nebo nemá-li státní příslušnost, mimo zemi, kde obvykle sídlí, a nemůže, nebo se kvůli těmto obavám není ochotna do této země vrátit. Úmluva tak uprchlíky chápe jako osoby hledající únik pouze před pronásledováním, a nikoli před jinými podmínkami, například hladomorem, občanskou válkou či nemožností

uživit sebe či svou rodinu, které jim brání žít slušný lidský život bez hrozby, že zemřou nepřirozenou smrtí. V praxi je zjevné, že stát musí v souladu s Úmluvou spravedlivě posoudit nárok na status uprchlíka u každého, kdo na jeho území žádá o azyl, a teprve pak rozhodnout o dalších krocích. (Dummett, 2016, s. 52–53)

V české majoritě jaksi vznikl určitý odpor vůči slovu uprchlík. Většina se totiž často domnívá, že mezi žadateli o azyl je spousta podvodníků, teroristů atp., a tak jsou zastánci názoru, aby se již žádné menšiny nepřijímali. I kdyby velkou část žadatelů o azyl tvořili skuteční podvodníci, což není možné, jak zmiňuje Dummett (2016, s. 62), pak mezi uvězněnými a zadržnými osobami by musel být stále značný počet těch, kteří byli pronásledováni nebo mučeni a ti mají nepopíratelný nárok na to, aby jim byl status uprchlíka přiznán.

1.5 Kultura, kulturní identita a kulturní hranice

Jeden z nejobvyklejších významů slova kultura je chápán jako synonymum sdíleného pohledu na život a obraz světa členů určité skupiny, který je odlišuje od členů jiných skupin. Tato definice vypadá na první pohled spolehlivě. Pokud se jí budeme zabývat hlouběji, zhrouť se. Téměř u všech lidských druhů nalézáme různé pohledy na život a rozdílné obrazy světa. Bývá však velmi těžké stanovit hranice mezi jednotlivými „kulturami“. Kultura není věc. Jsme však vychováváni tak, abychom vnímali kulturu právě jako věc, která náleží lidu, má fyzické hranice a staví svoji existenci na minulosti. Vymýšlíme prázdné fráze o tom, jak všichni mají právo na kulturu, zatímco bojujeme nesmyslnou bitvu o definování „typického“ ve své vlastní kultuře. Nesmyslnou proto, že terén „tam venku“ se mění rychleji, než je mapa našich hranic vůbec schopna zaznamenat. Pokouší-li se člověk stanovit, co je čistě norské, indické, jakékoli, sociální realita se „tam venku“ změní ještě dříve, než to někdo zaznamená. Kultura je v neustálém pohybu, mění se, a historie vždy může být interpretována několika možnými způsoby. Hranice mezi kulturními oblastmi jsou tak mnohem pohyblivější. V dnešní době nelze uchránit ani kulturní hranice, ani kulturní čistotu. Právě tuto situaci chtějí změnit některé kulturalistické ideologie, toužící po zmrazení představy o něčem pevném – jakémsi středobodu, který ohraničené společenství vzájemně sdílí, a chtějí z historie učinit jediné mýtické vyprávění osvětlující dnešní řád světa. (Eriksen, 2007, s. 14–44)

Kultura a kulturní identita se v průběhu posledních let staly důležitým nástrojem pro dosažení politické legitimacy a vlivu na světové společenství. Jsou politicky využívány jak těmi, kteří kladou důraz na svou bohatou a hrdou kulturu, tak těmi, kteří tvrdí, že jiní mají méněcennější či dokonce jakousi falešnou kulturu. Původní obyvatelstvo na celém světě uplatňuje vůči národním státům teritoriální práva s odůvodněním, že jejich zvláštní, jedinečná kultura vyžaduje ochranu. (Eriksen, 2007, s. 18)

Identita společnosti má úzkou vazbu na vědomí „odlišnosti“ a „výjimečnosti“. Tento fakt do značné míry ovlivňuje výběr postupů při interpretaci kolektivní identity. P. Saukkonen (in Bittnerová, Moravcová, 2010, s. 23) zabývající se problematikou kulturní identity v této souvislosti uvádí: *„Lidé jako členové různých kultur sdílejí příslušné kulturní identity, ale také tyto kultury mají své identity, své kulturní vzory, na jejichž základě probíhá např. výchova a socializace dětí“*. Zabýváme-li se kategorií skupinové identity, nemůžeme pominout problematiku spojenou s kulturními autostereotypy. Právě studium autostereotypů vede badatele k tomu, aby překročil onu hranici vymezenou etickým přístupem ke studiu. Výzkumník se ocitá v bezprostředním kontaktu se členy zkoumané skupiny a nazírá otázky identity pod jejich zorným úhlem. Obraz autostereotypů je odhalován na základě přirovnání konstruovaného obrazu „vlastní skupiny“ s konstruovanými stereotypními obrazy „skupin cizích“. V tomto případě lze hovořit o fenoménu „kolektivního vědomí“, který se projevuje v připisování specifických (pozitivních) vlastností skupině vlastní a specifických (negativních) vlastností skupinám cizím. (Bittnerová, Moravcová, 2010 s. 23)

Identita státu dle Dummetta (2016, s. 28) nemůže být založena jen na území, které ovládá. Pokud nevychází ze společného etnického původu, náboženství nebo jazyka, musí vycházet ze sdílených ideálů, sdílené vize společnosti, kterou chce vytvořit. Nejsou-li tyto ideály všeobecně blahodárné, tak budou dříve nebo později svrženy.

1.6 Etnicita

Etnicita je ve Velkém sociologickém slovníku (1996, s. 275) definována jako vzájemně provázaný systém kulturních (materiálních a duchovních), rasových,

jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu působících v interakci a formulujících etnické vědomí člověka a jeho etnickou identitu.

Etnicita je podle Cohena (1974, str. 97 in Eriksen, 2007, s. 83) proces, v němž určité zájmové skupiny využívají části své tradiční kultury k vytvoření neformálních organizačních struktur, jež jsou užívány v boji těchto skupin o moc.

Nezákladnější složkou etnicity, jak je zkoumána antropology, je aplikace systematické distinkce mezi „námi“ a těmi „druhými“. Záplava antropologických studií zabývajících se nejrozmanitějšími společnostmi světa ukazuje, že tato distinkce je skutečně univerzální. (Eriksen, 2007, s. 88)

Předchozí kapitola pojednávala o kultuře. Mohlo by se zdát, že kultura s etnicitou úzce souvisí. Avšak toto tvrzení vyvrací Eriksen (2007, s. 99–105). Mezi kulturou a etnicitou podle něj žádný vzájemný úzký vztah neexistuje. Kulturní rozdíly procházejí napříč etnickými hranicemi a etnická identita je konstruována na základě představ o kulturních odlišnostech, nikoli na základě diferenciací „skutečných“. Zatímco etnická identita je něčím, co by mělo údajně odkazovat k představě o společném původu, kultura referuje ke sdíleným reprezentacím, normám a praktikám. Současné ortodoxní názory na problematiku etnicity a politiky identit můžeme shrnout následovně. Ačkoli se obecně věří, že etnicita vyjadřuje kulturní rozdíly, panuje mezi etnicitou a kulturou vztah velice variabilní a komplexní. Rozhodně pak neexistuje žádný jednoduchý vzájemný vztah mezi etnickými a kulturními diferenciacemi. Je dlouhodobou a systematickou komunikací kulturních diferenciací mezi skupinami, které se považují za vzájemně odlišné. Objevuje se pokaždé, když se kulturní odlišnosti stanou podstatnými v sociální interakci. Proto by měla být etnicita zkoumána na úrovni sociálního života, nikoli ve sféře symbolické kultury. Etnický charakter sociální interakce je tudíž závislý na dané situaci. Jinými slovy – etnicita není permanentní a přirozenou kvalitou.

V souvislosti s etnicitou lze také hovořit o etnických konfliktech. O tomto tématu píše Tesař (2007, s. 15–19). Hovoří-li někdo o etnické hudbě, má na mysli něco pozitivního, avšak mluví-li o etnických konfliktech, myslí tím něco odpuzujícího. Ačkoli by aspoň ve vědě mělo mít spojení etnický konflikt neutrální význam, vyjadřuje přívlastek etnický v běžném jazyce odstup. Kdybychom chtěli přirovnat vysvětlení

etnika, tak k němu můžeme dát do protikladu národ. Stejně tak, jako když někdo řekne křesťan – pohan, město – venkov atp. Etnikum je termín pro etnickou skupinu. (může označovat např. původní společenství, nebo i imigranty). Pierre van den Berghe (in Tesař, 2007) používal spíš neologismus „ethny“, jež definoval takto: „*modelovým etnikem je skupina se společným původem, spjatá sociálně příbuzenskými sňatky a prostorově teritoriem*“

1.7 Xenofobie a rasismus

Lidé prožívají svůj život rádi ve světě, který znají. Ke všemu novému bývají zpočátku nedůvěřiví, potřebují si vše „osahat“. Pokud zjistí, že daná novinka dobře zapadne do jejich světa, pak si ji osvojí. Tak je to s novými věcmi i lidmi. **Xenofobie** pak vyjadřuje postoj, jehož jádrem je nedůvěra k odlišnostem a odchýlkám. Je to strach z někoho, kdo přichází z ciziny, z cizího prostředí, mimo vlastní sociální útvar. **Rasismus** lze rozdělit na polohu lidovou (stigmatizace) a ideologickou. Rasismus je tedy ideologie, která předpokládá fyzickou i duševní nerovnost lidských plemen ras. Rasa je antropologický termín, vztahující se k druhové diferenciaci lidských plemen, jde o souhrn společných dědičných rysů, jimiž se vyznačuje jistá skupina lidí. Ideologie rasismu je podložena představou, že lidstvo bylo původně rozděleno. Sice jsme jeden živočišný druh, ale podle biologického původu lze lidi roztrždit podle nějakých společných znaků atp. (Alan in Šišková, 2003, s. 10–15)

Rasismus a xenofobie nejsou dle Roubalové, Gütnerové a Kostlána (2005, s. 9) jen věci otevřených projevů nesnášenlivosti. Mají i své neméně nebezpečné, skryté prvky, které se odrážejí v celé společnosti (v chování lidí i státu, především k Romům a příchozím). Můžeme používat třeba výraz „příchozí“ místo „cizince“. Vědomí si právě toho, že způsob označení může být první, byť drobným krůčkem ke změně zažitých stereotypů.

Tesař (2007, s. 69–72) definuje xenofobii jako negativní postoj vůči jiným, skutečně nebo domněle odlišným lidem. Tento postoj je spojený s nedůvěrou, strachem, pocitem ohrožení plynoucím z vědomí jejich existence či přítomnosti, a často agresivním chováním vůči nim (jde o složeninu z řeckého xenos – cizinec, a phobos – strach). Xenofobie, zvláště pokud její lidské projevy srovnáváme s ostatními živočichy, je spjata s prostorem, lépe řečeno s jeho narušením. Je vlastně

jakýmsi prostředkem obrany. Xenofobickými projevy se členové in-group upozorňují na nebezpečí. Ačkoliv je xenofobie všeobecně rozšířena, není jediným projevem chování vůči cizincům. Celosvětově je rozšířena rovněž pohostinnost vůči cizím. Xenofobie a pohostinnost nejsou v rozporu.

Průchova definice rasismu osvětluje pojem jako souhrnné označení pro takové jednání, které překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a přetváří se na nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy, které se projevují v diskriminaci, v agresivním chování. (Průcha 2007, s. 64)

Dle Košťálové (2012, s. 85) není obecné odmítání jinakosti ničím jiným než projevem určité xenofobie ze strany majoritní společnosti.

Možná to vypadá, že s rasismem se setkáváme pouze v západním světě. Khidayer (2011, s. 175) uvádí, že v arabských zemích existuje také, ale má jinou formu. Není totiž tématem, kterým by se zabývaly státní instituce. Jenže mnohé údaje a fakta se někdy zkreslují s určitým záměrem. Je to úsměvné, neboť i zde se řeší barva pleti, byť jen odstíny.

2 Charakteristika imigrantů na příkladu Syřanů

Pro potřeby této práce bylo zvoleno prostředí Syrské imigrace. Právě na příkladu imigrantů ze Sýrie, kteří žijí v České republice dlouhodobě, je postaveno výzkumné šetření. Proto je podstatné osvětlit situaci v Sýrii i zde. Sýrie prošla za uplynulých 20 let určitým vývojem, do kterého se promítá vývoj celého arabského světa. Toto dění vyvolává v české majoritě spoustu předsudků a stereotypů, které jsou leckdy naprosto neoprávněné.

2.1 Demografické údaje o Sýrii

Po správní stránce je v současné době Sýrie rozdělena na 13 krajů. Je zhruba dva a půlkrát větší, než ČR a má 18 milionů obyvatel. Hlavním městem je Damašek, jedno z nejstarších měst na světě s nepřetržitým osídlením, ne-li nejstarší vůbec. Rychle roste a je již třímilionovým městem. Úředním jazykem je arabština, ale vedle toho zde uslyšíte kurdštinu, arménštinu, aramejštinu, čerkeštinu, perštinu a ve školách angličtinu, francouzštinu a v poslední době též ruštinu, němčinu a italštinu. Převážnou část obyvatelstva tvoří muslimové (asi 85 %, z toho je 74 % sunnitů) ať sunnitského nebo šíitského směru, popř. jejich jiných menších skupin, jako jsou např. nusajriové. Rozhodující složkou jsou právě početní sunnité. Křesťané jsou roztrženi do sekt uznávajících papežský primát (melkité, syrští katolíci, arménští katolíci, maronité a tzv. chaldejci) a do sekt primát neuznávajících (pravoslavní, gregoriánští Arméni a syrští jakobité). Na území Sýrie žijí jako rovnoprávní občané také vyznavači judaismu. Stát neklade žádný důraz na náboženství a respektuje náboženské svobody. (Bahbouh, 2005, s. 113–115)

2.2 Zvyky, tradice a specifika

Syrský folklor má hluboké kořeny. Mohli bychom se zde velice dlouho zabývat tématem syrské svatby, kuchyní, poezií, lidovou hudbou, tanci atd. Pro účely práce jsou však zmíněny základní charakteristiky. Dle Bahbouha (2005, s. 127) je Sýrie s bohatstvím folkloru na předním místě mezi arabskými zeměmi. Je to pochopitelné, když uvážíme, jaké množství různých civilizačních prvků na této křižovatce dějin a kultur do tohoto folkloru proniklo v průběhu zaznamenaného historického období.

Sýrie dala podle Bahbouha kulturnímu světu první a nejjednodušší hláskové písmo. Písmo, které se stalo základem pro řeckou, latinskou, ale také slovanskou abecedu a ze kterého samozřejmě vznikla také všechna hlásková písmena východu, včetně písma arabského. Ovlivněna byla i písma indická. **Arabština** hrála velkou roli v rozšíření křesťanství a později islámu. Je jazykem 300 milionů lidí a jedné miliardy vyznavačů islámu. V Sýrii se užívá hovorová arabština jen např. v divadle, v literatuře, jde-li o přiblížení života. (Bahbouh, 2005, s. 53–59)

Je důležité mít na paměti, že ne každý Arab je muslim, a ne každý muslim je Arab. Ne každý Arab či muslim je poctivý, stejně tak jako ne každý Čech je vzorem ctnosti a poctivosti. (Kopecký, Bahbouh, 2014, s. 244) Tento fakt shodně zmiňuje i Khidayer (2011, s. 33). Muslim je každý vyznavač náboženství zvaného islám. Muslimem tedy může být kdokoliv. Na otázku, zda jsou všichni Arabové muslimy, zní odpověď ne. Většina Arabů sice vyznává islám, ale jsou také Arabové, kteří jsou příslušníky jiných náboženství. Nejčastěji je to křesťanství.

Bowie (2008, s. 36) uvádí, že všechna světová náboženství mají společné rysy. Jsou založena na svatých písmech, obsahují pojetí spásy, jsou univerzální, dokážou do sebe vstřebat či nahradit původní náboženství, často tvoří zvláštní oblast činnosti.

Význam arabského slova **islám** a rozdíl s katolicismem vysvětluje Sartori (2011, s. 87–88). Podle něj znamená odevzdání, čímž se rozumí odevzdání se boží vůli. Tímto slovem se označují dva jevy. Jednak vyznání, jež v 7. století založil ve jménu Alláha Muhammad, ale také politický, právní, společenský a kulturní systém, který je od tohoto vyznání odvozen. Víra, již Muhammad hlásá v koránu, je monoteistická a není o nic méně univerzální nežli víra katolická. Islám je však více totalizující, invazivní, všeprostupující než katolicismus. Islám se nikdy nestřetl s překážkami a vnějšími vlivy. Vznikl, jak Sartori dále vysvětluje, na písku. Dalo by se říci na „tabula rasa“. **Korán** je jediným zdrojem jeho práva. Víra je v islamismu odjakživa bezmezná. Dle islámu všechno náleží Bohu. Základními složkami islámu jsou korán a islámské právo.

Sartori (2011, s. 89) dále vysvětluje význam slova **muslim**. Znamená být „věrný islámu“. Je však užitečné rozlišovat mezi muslimskými a islámskými státy. Muslimské státy se vyznačují menší mírou rigidity a jsou islámu věrny méně než státy islámské. Platí, že všechny muslimské státy nejsou islámské. Výraz „muslimský stát“ může

označovat stát, jehož populaci tvoří muslimové. V tom případě nic nebrání, aby byl muslimský stát i státem laickým. Takovým státem je např. Turecko.

Otázka víry je celkově v arabském světě obzvlášť citlivá. I když muslimové dodržují své svátky a křesťané také své, v některých místech a rodinách dochází k prolínání. Vánoce např. v Sýrii, Palestině, Iráku a Egyptě si připomínají i muslimové a vánoční stromečky a Santa Klaus jsou všude. Všichni rádi využijí všeho, co se dá oslavit, ať už jde o náboženské nebo sekulární státní svátky. Jde o dobrý pocit a v tomto ohledu se Arabové neliší od ostatních. K nejdůležitějším svátkům patří **Ramadán**. Ten je spjat s tzv. **pěti pilíři víry**, jimiž jsou: *vyznání víry, modlitba, povinnost dávat almužnu, pouť do Mekky a půst*. (Khidayer, 2012, s. 13)

Kulturní tradice islámu a s ním související pojmy popisuje dále např. Šišková (2003, s. 102). Uvádí základní pojmy, jako je **Šaría**. Jedná se o zákaz jíst vepřové a maso dalších zvířat, zákaz alkoholu, drog, zákaz hazardních her. V islámském světě panuje přísná morálka mezi muži a ženami (v některých zemích je silnější, jinde slabší). Muslimské ženy např. nosí šaty, šátek, sex mají po svatbě. Co se týče kalendáře a svátků, tak rok je celkově kratší než u nás, dny v měsíci jsou po 29 a 30. Pojem **Hidžra** znamená Muhammadův odchod z Mekky do Medíny – 622. Pro srovnání dne 27. dubna 1998 začal pro muslimy rok 1419. Muslimové drží ramadán, oproti tomu křesťané neděli, Židé sobotu, muslimové mají v pátek v poledne společnou modlitbu.

Pavlíková (2012, s. 72) zmiňuje pojem **halal**. Je to povolená strava. Některé potraviny jsou nečisté, zakázané (haram) samy o sobě a není možné je jíst. Patří sem vepřové maso ve všech podobách a alkohol, u jiných je důležitý způsob jejich zpracování. Maso je tedy nutné odkrvit a zvíře zabít správným způsobem, u dalšího jídla je pak důležité, aby nebylo kontaminováno haram složkami.

2.3 Náhled do historie a současného dění v Sýrii

Historii Sýrie barvitě popisuje Bahbouh (2005, s. 45). Sýrie je podle něho křižovatka dějin. Vždy byla a je takovým uzlem na směru východ – západ a sever – jih v celých svých dějinách. Na jejím území se křižovaly, a stále ještě křižují, dějinné proudy, na jejím území dochází ke střetům protikladně působících vlivů, základních a vedlejších směrů vývoje, ale také k plodnému, kladnému splývání těchto směrů, přičemž Sýrie má k těmto dějinným událostem tradičně tvůrčí přístup. Na syrské

křížovatelé dějin se po osamostatnění od Turecka v roce 1920 pootevřely pomyslné dveře ke svobodě a k samostatnému životu. Ale jen pootevřely. Boj syrsko-arabského lidu za svobodu trval, stejně jako v ostatních arabských zemích. Vítězové 1. světové války po jejím skončení ukázali Arabům svou pravou tvář a pod záminkou „mandátu Společnosti národů“ změnili arabské země ve své kolonie. Už 24. 8. 1920 obsadila Sýrii Francie. S čímž se Syřané nesmířili, a to dalo vznik několika povstání.

Na syrském území se během let vystřídala spousta vládců a panovníků. Nejdůležitější mezníky dějin Sýrie by se daly shrnout následovně:

- vláda Turků
- 17. 4. 1947 nezávislost od Francie, vznikl parlamentní systém
- 1948 ženy získaly volební právo
- 8. 3. 1963 vojenský převrat strany Bass
- 16. 11. 2000 přichází k moci Bashar Assad
- březen 2011 syrská revoluce

Bashar Assad se původně k moci dostat vůbec neměl. Studoval na lékaře a jako prezident byl předurčen jeho starší bratr Basil, který měl pokračovat v totalitní vládě jejich otce. Basil však zemřel při autonehodě, čímž se Assadovi změnil život. V roce 2000 tedy po smrti svého otce nastoupil k vládě on. Zprvu se zdálo, že Sýrii konečně svítá na lepší časy. Jednal demokraticky, pomalu „povoloval uzdu“, avšak spousta politických aktivistů toho chtěla využít dalšími reformami, tudíž Assad opět přitvrdil.

Dnešní konflikt má tedy svůj původ již v době otce současného prezidenta, který vládl zemi. Pod ním byly všechny důležité posty v rukou náboženských menšin, zejména Alawitů. Nejdůležitější pozice jsou v rukou Assadova klanu. Firkusny uvádí, že jeho návštěva Sýrie před 20 lety v něm zachovala dojem, že všechny víry spoluexistovaly mírumilovně. Ale mohli zahlédnout přes několik varování, že to vše pod povrchem. Z dnešního pohledu je dnešní situace velmi složitá. Lidé se hlavně pokoušejí prosazovat své různorodé zájmy prostřednictvím ozbrojených sil. Nejzřetelnější je zapojení Ruska pod vládou prezidenta Putina, které pomáhá zbraněmi na straně Assadova režimu. K tomu vznikl Islámský stát, se kterým oba, syrští povstalci i Assad bojují. IS se pokusil dobýt Sýrii. Před třemi lety, v roce 2014, to bylo poprvé, co došlo ke konfrontaci mezi IS a syrským režimem. Od roku 2015 válka mezi Tureckem a PKK (Kurdy) vzplanula znovu. Díky tomu jsou části Sýrie znepokojeny.

Podle UNHCR (Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky) téměř 5 miliónů lidí opustilo zemi od roku 2011 do března 2016. Většina z nich se nachází v sousedních státech, v Libanonu, Jordánsku, Turecku a Egyptě. Počet těch, kteří hledají útočiště v Německu, dramaticky vzrostl v posledních dvou letech. Německo bylo první zemí, která přijala uprchlíky ze Sýrie. Jejich počet se odhaduje do dnešního dne. Dokud nebude konflikt vyřešen v Sýrii, bude počet uprchlíků stoupat. Obecně lze říci, že zeměmi o největším počtu uprchlíků jsou Sýrie, Afghánistán, Somálsko, Súdán a Kongo. Teprve tehdy, až se změní podmínky v těchto zemích, předchozí režimy, tj. současných vládců, bude možné, že lidé budou moci žít v míru a štěstí ve svých zemích. (Firkusny, 2016, s. 33–34)

Podle Amnesty international se více než 4,8 milionu syrských uprchlíků nachází pouze v pěti zemích. Jsou to Turecko, Libanon, Jordánsko, Irák a Egypt. (Amnesty International, 2016, [online])

2.4 Syrské etnikum v ČR

O historii Syřanů v ČR (respektive Československu) píše Bittnerová spolu s Moravcovou (2010, s. 91). Počátek syrské imigrace na území České republiky má svůj základ v bilaterálních mezinárodních smlouvách o vzájemné spolupráci mezi Československou socialistickou republikou a Syřskou arabskou republikou, které byly sjednávány již roku 1966 a platily do převratu v roce 1989. Tyto smlouvy mimo jiné podporovaly udělování stipendijních studijních pobytů pro syrské občany na českých vysokých školách vesměs technického zaměření. Tehdejší Československo z toho mohlo profitovat, a to v podobě upřednostňování českých technologií nebo produktů těžkého průmyslu vyvážených do Sýrie. Syřané zde vedle technických oborů studovali i medicínu nebo přírodní vědy. Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let dvacátého století jich na různých univerzitách každý rok bylo až několik set. Přesný počet Syřanů žijících v ČR v současnosti není známý. Různé odhady uvádějí, že se však v současné době pohybuje v ČR kolem čtyř set Syřanů. Data cizinecké policie Ministerstva vnitra ČR k 31. 5. 2008 udávají na území ČR 440 syrských státních občanů s povoleným trvalým a dlouhodobým pobytem. Počet Syřanů, kteří již získali české státní občanství, však v tomto počtu zahrnut není.

3 Postoje české majority k problematice přistěhovalectví

Vyplývá rozdíl ve vnímání cizinců majoritní společnosti na dvou různých, regionálně-hierarchických úrovních. Zatímco cizinci jsou většinou vnímáni jako problém na úrovni státu, na místní úrovni (v místě, kde respondent bydlí) je toto negativní vnímání výrazně nižší. Negativnější postoje v rámci celého Česka jsou do velké míry způsobeny nikoli osobní, nýbrž zprostředkovanou zkušeností. Ta se vytváří především na základě informací z masmédií a má často spíše negativní zabarvení (Postoje 2008; Gerstnerová 2009; Sasková 2009 in Drbohlav 2010). Zatímco daný postoj se na celostátní úrovni během doby výrazně a trvale lepší, na úrovni místní (v místě bydliště respondentů) spíše kolísá. (Drbohlav, 2010, s. 127)

Šišková udává (1998, s. 128), že postoje mají nějaké atributy a utvářejí se v procesu sociálního učení. Postoje mají tedy základní 3 atributy: (1) Vztahují se k něčemu. (2) Jsou pozitivní, neutrální nebo negativní. (3) Mají určitou intenzitu. Postoje se utvářejí v procesu sociálního učení. Jejich zdroji jsou:

1. Specifické zkušenosti (např. setkání s milou osobou).
2. Sociální komunikace (např. děti přejímají hotové postoje od rodičů).
3. Modely (napodobování osob, se kterými se identifikujeme).
4. Institucionální faktory (společenské instituce, církve, politické strany).

Dle Pavlíkové (2012, s. 46–51) se muslimové převážně v posledních letech v ČR setkávají častěji s lidmi, kteří alespoň elementární znalosti o islámu mají, zmiňují při setkání s muslimy Korán či literaturu, kterou o islámu četli. Většinou jde o mladé lidi schopné vstřebat nové informace a ochotné měnit své stereotypy. Zbytek české populace je „chladnokrevný“. Je to vysvětleno např. rezervovaností, která sebou přináší další komplikace v komunikaci, v navazování přátelství. Kontakty s místními lidmi se nejen muslimům nenavazují snadno, neboť jsou pro ně Češi často rezervovaní. Překvapivé pro muslimy také často bývá, že pro ně téměř není možné seznámit se s cizími lidmi jen tak na ulici, v parku, úplně bez důvodu. Vždy je třeba vstoupit do nějaké situace, kdy je možné Čechy oslovit a spřátelit se s nimi. Pokud se tak nestane, reagují odmítavě. Pro ty muslimy, kteří pracují, je možnost seznamovat se s kolegy v práci, ale třeba pro ženy v domácnosti je překvapivě těžké najít české známé. Dokonce si někteří z muslimů uvědomují, že je v Čechách výběrová xenofobie vůči některým národnostem a všem, kteří jsou těmito národnostem, jakkoliv vizuálně podobní.

Kosek (2011, s. 217) uvádí odpovědi na otázku „jací jsme“. Dle něho se dočkáme těch nejrůznějších odpovědí. O české národní povaze se můžeme dočíst mnoho povzbuzujícího, typicky o české praktičnosti a smyslu pro humor, ale také pohrdlivé zmínky o trapném „čecháckovství“.

3.1 Mediální obraz

Společnost je do velké míry ovlivňována právě tím, jakou formou jí jsou informace podávány. Skrze média se lze dozvědět spoustu zajímavého a dovedou nás udržet v aktuálním dění celého světa. Bohužel se velice často setkáváme i s tím, že díky způsobu, jakým jsou informace skrze ně interpretovány, dochází k překroucení, a ne zcela pravdivé prezentaci.

Většina článků, televizních i rozhlasových zpráv se dle Roubalové, Gütnerové, Kostlána (2005, s. 13) zabývá zejména kriminalitou příchozích či jejich počínání samo kriminalizuje, vyznívá tudíž negativně. Nezměnil se ani způsob informování, který má často xenofobní tón, nebo ke xenofobním pocitům českých občanů přispívá. Drtivou většinu kriminality na našem území sice páchají Češi, ale množství negativních zpráv, které přichází z televize, rádia a novin však mohou u českých občanů lehce nabudit pocit, že je to naopak. Někteří autoři přitom více či méně nápadným způsobem deformují fakta, aby mohli zdůraznit negativní roli cizinců.

Muslimové se domnívají, že nejde o prvoplánové nepřátelství veřejnosti vůči nim a islámu, ale o jakousi mediální masáž, a tudíž šance na změnu a přijetí českou společností existuje. Jsou si vědomi, že média využívají informace o islámu v mnoha rovinách. Buď ve zpravodajství nebo prostřednictvím filmů, v nichž je hlavní téma terorismus, jehož strůjcem je muslim, případně kde jde o jakýkoli konflikt či kriminální zápletku a nepřítelem je opět muslim, respektive Arab s více či méně rozmlženými atributy muslima. Tyto opakované stereotypy společnost, která jinak má o světě muslimů velice málo informací daleko více provokují. Často se stává, že tvůrci materiálů prezentovaných v médiích se neobtěžují ani sehnat aktuální obrazový materiál. Vysílání i několik let starých záběrů z nepokojů komentovaných aktuálním děním je poměrně běžné. (Pavlíková, 2012, s. 42–43)

Dle Carense (2016, s. 7) je současná diskuse o migraci ovlivněna především mediální debatou u uprchlících, kteří se pokoušejí dostat do Evropy z válečných zón

v Sýrii, Iráku či Libyi. K těmto uprchlíkům se přidali další, kteří se ocitli v problematické situaci v dalších zemích.

Václav Klaus ml. (2016, s. 219) říká, že naše média přetřásají otázku, jestli jsou dnešní masoví migranti hodní chudáci prchající před válkou, ekonomičtí migranti, kteří mají pocit, že jsou nám nadřazení a chtějí nás zotročit. Podle něho bude pravda od každého trochu.

O tom, jak je islám mediálně prezentován, píše Martina Křížková ve svém článku **Neviditelná menšina – analýza mediálního obrazu českých muslimů**. Analýza se snaží odpovědět na otázku: „Jaký je obraz muslima jako suseda, spoluobčana na lokální úrovni?“. V České republice se dnes hlásí k islámu deset tisíc lidí, z čehož společného náboženského života se jich účastní zhruba dva tisíce. Muslimové v České republice netvoří zatím z logických důvodů příliš početnou skupinu: komunismus zemi uzavřel a sekularizoval, imigrace po revoluci byla malá z politických i ekonomických důvodů. Při absenci většinové osobní zkušenosti nemají zdejší občané ovšem možnost tyto informace konfrontovat s ničím jiným než s opět mediálně konstruovaným obrazem. Nejčastěji se média o muslimech v České republice zmiňují v souvislosti s konfliktem. Většina se soustředí na českou muslimskou komunitu v souvislosti s vyhocenou zahraniční událostí. Tyto události jsou charakterizovány násilím, terorem či sporem, jež hrozí propuknout v násilí či již propukl. Dobrým příkladem je domácí „případ Ovečka“. Na podzim roku 2005 odvysílala česká televize dokument Jiřího Ovečky „*Já muslim*“, kde záběry pořízené skrytou kamerou z pražské mešity byly prokládány záběry z teroristických útoků po celém světě. Specifická je ta kategorie článků, ve které jsou muslimové u nás líčeni jako cizinci, kteří v Čechách krátkodobě či dlouhodobě žijí. Zájem novinářů obvykle není dán tím, že dotyčný je muslim, ale tím, že je „cizí“ a pohybuje se v našem „ne-cizím“ prostředí. Články se soustředí na konkrétní příběhy těchto „cizinců“ či na příběhy jejich českých životních partnerů: *Lékař z Jordánska* Titulek (20.4.2005, Vlasta, str.18), *Můj život s cizincem* Titulek (25.2.2005, Právo, Lucie Jandová, str.18). Hlavní charakteristikou postav článků je jejich jinakost, jež je potvrzována na úrovni jednoduchých stereotypů, a to i při snaze představit dotyčného v pozitivním (tj. neproblematickém) světle: „*Amadou je strašně tolerantní a přizpůsobivý, přestože je muslim. Nevadí mu tady žít. Sám si udržuje víru a nikoho s ní neobtěžuje,*“ chválí kladné stránky černého muže Petra. (Žít s černochem? Vůbec žádný problém, říká

Petra, 24.5.2005, Rovnost, Pavel Mokřý, str.6). Jedním z nejčastějších znaků, se kterým je v českých médiích ztotožňován muslim, je vztah k vepřovému a alkoholu. *Hasan sám byl muslim natolik ortodoxní, že vyžadoval vepřovou nejméně dvakrát týdně, a jeho sbírku alkoholických lahví vidíte na dokumentární fotografii.* (Multikulturní střet v koupelně, 30.6.2005, J.X.Doležal, Reflex). Jde o silnou symbolickou odlišnost, jež pravidelně vyžaduje ujištění, že jinakost nepředstavuje žádnou „hrozbu“. Poselství skryté v kuchyňských mikro-příbězích lze číst i takto: přestože jsou jiní (mohou odmítat vepřové i alkohol), nejsou zase tak nebezpeční, protože jinak jim tu chutná (ujišťují o svém přátelství). *„Ale česká kuchyně mi také chutná. Neodmítám ani vepřové, a to i přesto, že jsem muslim. Dokonce беру německé partnery na obchodní jednání do nedaleké restaurace, kde připravují výborné vepřové koleno,“ vypráví s nadšením.* (Chci ukázat Čechům Afriku, 16.2.2006, HN, Hana Vorlíčková, str.13). Muslimů si čeští novináři všímají také skrze jejich vztah k těm, kteří jsou mediálně známí. Přestože podobné články jsou spíše doménou bulváru a časopisů pro ženy, nevyhýbají se ani deníkům (MF Dnes, Deníky Bohemia a Moravia) či společenským týdeníkům (MF Plus). Jejich novinářská atraktivita spočívá v kouzlu „celebrity“. Obecně je možné ve člancích vysledovat všudypřítomný stereotyp, který k čitelnému obrazu českých muslimů příliš nepřispívá. Muslimové jsou představováni jako cizinci, je zdůrazňována jejich odlišnost, která je vesměs chápána negativně (je zde potenciál hrozby). Novináři poskytují jen velmi málo příležitostí dozvědět se o muslimech v Česku něco více. Čtenářům, kteří pravděpodobně vesměs nemají vlastní nezprostředkovanou zkušenost s muslimy, se dostává útržkovitých, a ne příliš pozitivních informací bez hlubšího kontextu. Odpověď na základní otázku této analýzy, jaký je mediální obraz českých muslimů, zní: ne příliš zřetelný. Bude-li počet muslimů v zemi stoupat či se do českého prostředí přenese některý ze zahraničních konfliktů, pak lze předpokládat, že zájem o zdejší muslimskou komunitu v médiích výrazně stoupne. Nedá se ovšem příliš předpokládat, že by se zásadním způsobem a „sám od sebe“ změnil charakter a způsob informování o této menšině. Alespoň pokud se nezvýší úroveň obecného povědomí (což je možné jedině intenzivní osvětou) o této komunitě v celé společnosti. (Křížková, 2006, [online])

Vědci z Masarykovy univerzity zanalyzovali v roce 2015 mediální prezentaci uprchlické krize v ČT a TV Nova. Analýza přišla s nelichotivým závěrem. Způsob,

jakým Česká televize i TV Nova o uprchlících informovaly, mohl u diváků vzbudit pocit, že si za svou situaci mohou sami, že představují ohrožení a že soucit není na místě. Mezi oběma zpravodajskými pořady nebyl žádný výrazný rozdíl, přestože je Česká televize na rozdíl od Novy veřejnoprávní institucí. (Khazalová, 2015, online)

3.2 Presentace proběhlých výzkumů

Obsah následujících podkapitol je tvořen několika výzkumy, které byly zrealizovány **Centrem pro výzkum veřejného mínění**, jež jsou k dispozici na webu Centra. Všech výzkumů se účastnily osoby ve věku od 15 let. Aktuálnější a hodící se výzkumy, které by souviseli s touto prací, se bohužel nepodařilo najít. Na stránce www.vyplnto.cz existuje řada výzkumů, které byly uskutečněny v rámci empirického šetření diplomových prací. Zde však nelze ověřit kvalitu interpretovaných výsledků. Další výzkumy provádí UNHRC. Dále existuje stránka www.encyklopedie.org, kde se lze dočíst spoustu zajímavých informací, a která na výzkumech pracuje. Jedná se o projekt vysokoškolských studentů Univerzity Karlovy, kteří se díky němu pokouší zmapovat a osvětlit relevantní pojmy související nejen s uprchlickou krizí tak, aby byly srozumitelné i pro širokou veřejnost. Cílem je přinášet aktuální a pravdivé informace, které pomohou vysvětlit, proč lidé prchají ze svých domovů. Cílem není nikoho přesvědčovat, nýbrž pomocí odborného studia situaci uklidňovat a vysvětlovat všem, kteří o to stojí.

3.2.1 Míra tolerance v české společnosti

Na téma tolerance v české společnosti se v roce 2003 uskutečnil výzkum s názvem „*Jak jsme tolerantní*“, kterého se účastnilo 1 110 osob. Výzkum se dotkl problému tolerance ve společnosti, dále pochopení, jaké projevuje různým svým specifickým společenským skupinám. Respondenti byli požádáni, aby vybrali, které z takových skupin by nechtěli mít za sousedy. Nepříznivou odezvu mezi třetinou respondentů vyvolávají cizinci žijící v ČR (31 %). Asi každý čtvrtý respondent přiznal, že by mu vadili lidé jiné barvy pleti (24 %). Na tento výzkum navazují další.

Jako nejaktuálnější dostupný byl nalezen „*Jak jsou na tom Češi s tolerancí?*“ z března roku 2007. Účastnilo se jej 1046 dotazovaných Čechů. Výsledky výzkumu

uvádí následující zjištění, která souvisí s tématem této práce. Na otázku: „Které skupiny osob byste nechtěl/a mít za sousedy?“ odpověděla přibližně čtvrtina (24%), že by nechtěli bydlet vedle lidí s jinou barvou pleti a 6 % je proti susedství s osobami jiného náboženského přesvědčení. Na otázku: „Jsou podle Vás lidé v ČR tolerantní, snášenliví k těmto skupinám obyvatel?“ odpověděly necelé dvě pětiny respondentů, že česká společnost není snášenlivá vůči lidem jiné barvy pleti a přibližně jeden z deseti Čechů pociťuje nesnášenlivost české populace vůči sobám jiného náboženského přesvědčení (9 %). Otázka: „Jsou podle Vás lidé v ČR tolerantní, snášenliví k těmto skupinám obyvatel?“ se dočkala následujících odpovědí, které jsou brány dle časového srovnání z výzkumů z let 1995–2007. V případě vztahu k lidem jiné barvy pleti došlo k vzestupu o čtyři procentní body na 59 %. U lidí s jiným náboženským přesvědčením došlo k nárůstu o tři procentní body na 89 %.

3.2.2 Názory na cizince

„*Názory na přistěhovalectví*“ je výzkum z února 2005, účastnilo se jej 1083 respondentů. Pouze tři procenta občanů se domnívají, že by rozhodně mělo být každému umožněno přijít do České republiky a žít zde. Téměř čtvrtina respondentů zastává opačný názor. Podle téměř 60 – ti procent účastníků výzkumu by se měli cizinci v ČR co nejvíce přizpůsobit místním životním zvyklostem. Třetina dotázaných soudí, že by se měli přizpůsobit částečně a 4 % respondentů by nechala cizincům možnost žít zcela podle svých životních zvyklostí.

Výzkum s názvem „*Názory české veřejnosti na cizince v České republice*“ byl uskutečněn v březnu 2009 a účastnilo se ho 1 139 osob. Dle tohoto výzkumu mezi obyvateli České republiky převažuje názor, že občané jiných národností, kteří se v posledních letech do této země přistěhovali, představují v měřítku celé republiky problém; k tomu se přiklání zhruba dvě třetiny (68 %) dotázaných. Zajímavé je proto srovnání s otázkou, zda cizinci představují problém i v místě bydliště respondentů, kde naopak převažuje odpověď, že problém nepředstavují (53 %). Z uvedeného lze usuzovat, že obecné negativnější nahlížení na cizí státní příslušníky žijící v naší zemi není dáno přímou, ale spíše zprostředkovanou zkušeností, kde byla uvedena jak kladná, tak záporná vyjádření. Dominuje souhlas se třemi negativními položkami, a to že se dlouhodobě zde žijící cizinci podílejí na nárůstu kriminality

(74 %), zvyšují celkovou nezaměstnanost (72 %) a znamenají zdravotní riziko, konkrétně šíření nemocí (71 %). Na druhou stranu tvrzení, že by cizí státní příslušníci ohrožovali náš způsob života, není přijímáno tak jednoznačně: o něco více než třetina (36 %) lidí s tím souhlasí, nesouhlas naopak projevuje 28 % populace starší 15 let. Necelá třetina zvolila v tomto případě neutrální variantu ani souhlas, ani nesouhlas. Pozitivní argumenty používané ve veřejné diskusi mají velmi podobné, ne zcela jednoznačné rozložení odpovědí. O něco silnější nesouhlas (41 %) je patrný u tvrzení, že cizinci dlouhodobě zde žijící obohacují naši kulturu, naopak čtvrtina české veřejnosti s tím souhlasí. Také přesvědčení o tom, že by cizinci přispívali k řešení ohledně stárnutí populace, není příliš silné. Nesouhlas u tohoto výroku mírně převažuje (34 %), souhlasí čtvrtina lidí. Za pozornost stojí poměrně vysoký podíl odpovědí „nevím“, 18 % občanů se necítí být dostatečně kompetentních na takovou otázku odpovědět.

Výzkum „*Názory občanů na přínos cizinců pro ČR*“ je z března 2014 a účastnilo se ho 1 061 respondentů. Bylo zjišťováno, zda občané jiných národností, kteří k nám v posledních letech přišli, představují pro českou populaci problém, a to jak na celorepublikové úrovni, tak v místě bydliště. Pozornost byla také zaměřena na konkrétní přínosy a problémy, které jsou s cizinci dlouhodobě žijícími na našem území spojovány. Mezi českou populací převládá názor, že občané jiných národností, kteří se do České republiky v posledních letech přistěhovali, představují na celostátní úrovni problém (60 %), naopak třetina Čechů (32 %) je jako problém nevidí. Na místní úrovni je přístup k cizincům shovívavější. Pouze čtvrtina respondentů (24 %) označila v místě svého bydliště občany jiných národností, kteří sem v posledních letech přišli, za problém. Naopak více než polovina dotázaných (53 %) cizince v místě svého bydliště jako problém nevnímá. 16 % dotázaných uvedlo, že se jich tato problematika netýká, jelikož v místě jejich bydliště cizinci nežijí. Jedna z dalších otázek byla zaměřena na vnímání cizinců žijících dlouhodobě na území České republiky. Největší zastoupení souhlasných odpovědí je zaznamenáno u negativních názorů – cizinci zvyšují celkovou nezaměstnanost (souhlas vyjádřilo 70 % respondentů) a jsou příčinou nárůstu kriminality (65 %). Nesouhlas s těmito výroky vyjádřila pouze necelá desetina dotázaných (8, respektive 7 %). Nadpoloviční většina českých občanů se domnívá, že cizinci dlouhodobě žijící v ČR znamenají zdravotní riziko (57 %), nesouhlas vyjádřilo 13 %. Názory týkající se ohrožování

našeho způsobu života jsou roztržštěné – souhlasí 33 %, 27 % nesouhlasí a 37 % dotázaných zvolilo odpověď „ani souhlas, ani nesouhlas“. U pozitivních výroků týkajících se cizinců dlouhodobě pobývajících v ČR naopak převládají nesouhlasné odpovědi – obohacují naši vlastní kulturu (souhlas vyjádřilo 24 % dotázaných, nesouhlas 40 %), přispívají k řešení problému stárnoucí populace (souhlas 22 %, nesouhlas 37 %) a přispívají k rozvoji hospodářství (souhlas 20 %, nesouhlas 37 %). U těchto postojů přibližně třetina populace zvolila středovou variantu odpovědi – „ani souhlas, ani nesouhlas“. Shovívavější vůči cizincům jsou dle tohoto výzkumu také lidé ve věkové skupině 15–29 let, ti jsou převážně přesvědčeni, že cizinci obohacují naši kulturu a neznamenaají zdravotní riziko. Naopak respondenti, kteří deklarovali špatnou životní úroveň, sympatizanti levice a lidé, kteří nemají mezi cizinci dlouhodobě žijícími v ČR přátele nebo známé, jsou vůči cizincům naladěni spíše negativně. Lidé se špatnou životní úrovní jsou častěji přesvědčeni, že cizinci zvyšují celkovou nezaměstnanost a jsou příčinou nárůstu kriminality a častěji nesouhlasí s tím, že by cizinci obohacovali naši vlastní kulturu a přispívali k řešení problému stárnoucí populace. Sympatizanti levice se spíše přiklánějí k názorům, že cizinci představují zdravotní riziko, ohrožují náš způsob života a nepřispívají k rozvoji hospodářství.

Výzkumu „*Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR*“ z února roku 2015 se zúčastnilo 1069 osob. Šetření zkoumalo názory české veřejnosti na cizince dlouhodobě či trvale žijící v České republice. Konkrétně byly zjišťovány postoje k tomu, zda je cizinců žijících v ČR příliš mnoho či nikoli, zda by cizinci měli mít právo v ČR dlouhodobě pobývat, zda by jim měla Česká republika umožňovat usazovat se zde natrvalo a jaké důvody pro přijímání imigrantů jsou přijatelné pro českou veřejnost. Přibližně polovina (51 %) českých občanů soudí, že v České republice žije příliš mnoho cizinců. Že je cizinců u nás přiměřeně, si myslí více než dvě pětiny (41 %) veřejnosti a jen 1 % se domnívá, že u nás pobývá příliš málo cizinců. 7 % dotázaných neumělo na tuto otázku odpovědět a zvolilo raději odpověď „nevím“. Názor, že by pobyt cizinců na území ČR vůbec neměl být povolen, častěji zastávají lidé starší 60 let, důchodci, nezaměstnaní, respondenti deklarující špatnou životní úroveň vlastní domácnosti, ti, kteří se na škále politické orientace řadí jednoznačně nalevo, rozhodní nevoliči bez preferované strany nebo ti, kteří by ve volbách podpořili KSČM. Častěji se tento názor objevoval mezi

lidmi, jež mezi cizinci nemají žádné známé a kteří se nedomluví žádným cizím jazykem. Umožnění pobytu cizincům jen za určitých podmínek by častěji podpořili lidé s vysokoškolským vzděláním a ti, kteří se politicky řadí ke středu. Mladí lidé ve věku od 15 do 19 let a studenti by častěji souhlasili s tím, aby cizinci pobývali v ČR zcela bez omezení. V porovnání s předcházejícím šetřením, které proběhlo v březnu předchozího roku, došlo k nárůstu podílu dotázaných, kteří rozhodně nesouhlasí s tím, aby každému, kdo má v úmyslu přijít do České republiky a žít zde, to bylo umožněno, o 6 procentních bodů, a v porovnání se situací v březnu 2013 zastává tento názor dokonce o 13 procentních bodů více dotázaných. Podíl těch, kteří se rozhodně nedomnívají, že každému, kdo má v úmyslu přijít do ČR a žít zde, by to mělo být umožněno, je tak v současnosti nejvyšší za celé sledované období (tj. od roku 2005). Naopak podíl souhlasících od roku 2010 trvale klesá a nyní je nejnižší od roku 2008. Poslední otázka se zaměřila na přijatelnost různých důvodů pro přijímání imigrantů z pohledu české veřejnosti. Jako nejpřijatelnější důvody pro přijímání cizinců k pobytu v ČR se ukazují být studium a praxe (82 % rozhodně spíše souhlasí) a sloučení rodiny (78 %). Dvě třetiny českých občanů souhlasí i s přijímáním imigrantů kvůli válce, hladomoru nebo přírodním katastrofám v jejich zemi (66 %) a nadpoloviční většina také z důvodu pronásledování z náboženských, rasových, či politických důvodů (55 %). V případě dalších důvodů již převážil nesouhlas nad souhlasem. S umožněním pobytu za účelem podnikání vyjádřilo souhlas 43 % dotázaných, nesouhlas 50 %. Nesouhlas převážil také v případě přijetí cizinců k pobytu kvůli zaměstnání (39 % souhlas, 57 % nesouhlas). Jako nejméně přijatelný důvod se respondentům jevilo to, že se v naší zemi cizincům prostě líbí a chtějí tady žít. Souhlas s umožněním pobytu z tohoto důvodu vyjádřila jen o málo více než třetina dotázaných (35 %), nesouhlas vyslovila nadpoloviční většina (56 %).

Ve výzkumu „*Postoje české veřejnosti k cizincům*“ z února 2015 odpovídalo 1069 respondentů. Zkoumání se podrobněji zaměřilo na postoje české veřejnosti k cizincům a na jejich přínos pro naši zemi. Sedm z deseti českých občanů (70 %) zastává názor, že cizinci by se měli co nejvíce přizpůsobit našim zvyklostem, o nutnosti částečného přizpůsobení je přesvědčena více než čtvrtina občanů (27 %) a pouhá 2 % obyvatel ČR míní, že cizinci by měli mít možnost žít zcela podle svých zvyklostí.

Jako nejaktuálnější výzkum, který souvisí s tématem této práce, byl nalezen následující. „*Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR*“ z března 2016, kterého se účastnilo 1079 respondentů. Jak ukazují výsledky, 40 % soudí, že v České republice žije příliš mnoho cizinců. Že je cizinců u nás přiměřeně, si myslí polovina 50 % a jen 2 % se domnívají, že u nás pobývá příliš málo cizinců. 8 % zvolilo odpověď „nevím“. Názory veřejnosti na množství cizinců žijících v ČR byly v letech 2010 a 2015 poměrně stabilní, když jejich množství označovala za příliš velké vždy přibližně polovina dotázaných. V aktuálním výzkumu ale vidíme u tohoto podílu významný propad (o 11 procentních bodů) a v české populaci naopak převážilo přesvědčení, že množství cizinců žijících v naší zemi je v současnosti přiměřené. Aktuálně je tak o přiměřenosti množství cizinců žijících v ČR přesvědčeno nejvíce lidí od roku 2009, kdy byla tato otázka do výzkumů zařazena poprvé. Výzkum se dále zajímal o to, zda má respondent nějaké přátele nebo známé mezi cizinci, kteří dlouhodobě pobývají v ČR a pokud ano, tak ze které země pocházejí. Přátele nebo známé mezi cizinci má 29 %. Respondenti, kteří mají přátele nebo známé mezi cizinci dlouhodobě žijícími v ČR, byli dále dotazováni, ze které země tito přátelé pocházejí. V odpovědích se nejčastěji objevilo Slovensko, Ukrajina a Vietnam. Dotázaní, kteří mají mezi cizinci žijícími v ČR své přátele, častěji uváděli, že cizinců žijících v ČR je přiměřeně či dokonce příliš málo. Další zjišťovanou věcí bylo, zda by cizinci vůbec měli mít možnost dlouhodobě pobývat na území ČR. Z nabízených odpovědí necelé tři čtvrtiny respondentů (74 %) vybraly možnost „jen za určitých podmínek“. Pouze 4 % zastávají názor, že cizinci by na území ČR měli mít možnost pobývat bez omezení. Pětina (20 %) naopak uvedla, že by cizincům nemělo být vůbec umožněno dlouhodobě u nás pobývat. Dále byla všem respondentům položena otázka, zda by mělo být umožněno usadit se v ČR každému, kdo o to projeví zájem. Více než tři čtvrtiny (78 %) občanů s tímto nesouhlasí, z toho 36 % rozhodně nesouhlasí a dalších 42 % spíše nesouhlasí. Naopak souhlas vyjádřilo 17 % dotázaných obyvatel, v tom 2 % rozhodně a 15 % spíše. V porovnání s předcházejícím šetřením, které proběhlo v únoru předchozího roku, došlo k nárůstu podílu dotázaných, kteří nesouhlasí s tím, aby každému, kdo má v úmyslu přijít do České republiky a žít zde, to bylo umožněno, o 11 procentních bodů a v porovnání se situací před dvěma lety (v březnu 2014) je tento podíl vyšší dokonce o 16 procentních bodů. Naopak podíl těch,

kteří se domnívají, že každému, kdo má v úmyslu přijít do ČR a žít zde, by to mělo být umožněno, poklesl od března 2014 o 17 procentních bodů a je tak na nejnižší úrovni od roku 2005, kdy byla otázka ve výzkumu CVVM položena poprvé. V porovnání s výzkumem realizovaným v únoru 2015 se nejvýrazněji změnilo vnímání „sloučení rodiny“ jako důvodu pro umožnění pobytu cizinců v ČR, se kterým by v současnosti souhlasilo o 15 procentních bodů méně respondentů než před rokem (a o 21 procentních bodů méně než v březnu 2014). Výrazně nižší podíl souhlasících jsme zaznamenali také v případě studia a praxe v ČR, které hodnotí jako přijatelný důvod o 10 procentních bodů méně lidí než v únoru 2015 (o 13 p. b. méně než březnu 2014), a shodně, tedy o 10 procentních bodů proti roku 2015 (a o 18 p. b. oproti březnu 2014) se propadl i souhlas s udělením pobytu kvůli válce, hladomoru a přírodním katastrofám v zemi, odkud cizinci pocházejí. Souhlas s udělením pobytu ale poklesl i v případě dalších důvodů jako je pronásledování z náboženských, rasových či politických důvodů v zemi jejich původu (o 8 procentních bodů oproti únoru 2015 a o 22 p. b. oproti březnu 2014), nebo to, že se tady cizincům líbí a chtějí tady žít (o 7 procentních bodů oproti únoru 2015 a o 19 p. b. oproti březnu 2014). Také další dva důvody – zaměstnání a podnikání – se respondentům v současnosti jeví jako méně přijatelné než v roce 2014, propad oproti šetření z února 2015 je ale malý nebo žádný. Čtyři pětiny českých občanů (80 %) zastávají názor, že cizinci by se měli co nejvíce přizpůsobit našim zvyklostem, o nutnosti částečného přizpůsobení je přesvědčena necelá pětina občanů (18 %) a pouhé 1 % obyvatel ČR míní, že cizinci by měli mít možnost žít zde zcela podle svých zvyklostí. V porovnání s přecházejícími výzkumy představují aktuální výsledky dosud nejvyšší tlak na co největší přizpůsobení se cizinců našim zvyklostem od roku 2003. Názor, že by se cizinci měli co nejvíce přizpůsobit naší zvyklostem, tak v současnosti zastává o 10 procentních bodů více respondentů než v únoru 2015 a o 17 procentních bodů více než v březnu 2014. Názor, že cizincům by mělo být v České republice umožněno žít zcela dle jejich zvyklostí, zůstává po celou dobu sledování spíše marginální. Z hlediska socioekonomických charakteristik lze říci, že důchodci častěji zastávají postoj, že by se cizinci měli co nejvíce přizpůsobit našim zvyklostem. Stejný názor také častěji deklarovali dotázaní, kteří nemají mezi cizinci, jež žijí v ČR, přátele a myslí si, že by cizincům vůbec nemělo být umožněno dlouhodobě pobývat v ČR.

4 Integrace do českého prostředí

Neměly by se minority, přijde-li na to, integrovat? Na to se ptá Eriksen (2007, s. 57), jež tuto myšlenku dále rozvíjí. Klade otázku, co si představujeme pod pojmem integrace. Za žádných okolností bychom to neměli být „my“, kdo integruje „je“, neměli bychom se ptát, zda přistěhovalci mají být integrováni, ale zda se integrovat chtějí a v tom případě jak. Existují dvě hlavní interpretace slova integrace. Integraci lze používat jako synonymum pro slovo **asimilace**. Což znamená, že členové minorit pomalu ztrácejí svoji vlastní identifikaci se skupinou a stávají se členy majoritní společnosti. Integrace také může znamenat přizpůsobení minority majoritě, aniž by se zřekla své kulturní či etnické příslušnosti. Jinými slovy lze také hovořit o jistých stupních integrace.

Požadavek integrace je závazkem pro imigranta i pro přijímající společnost, tvrdí Sartori. (2011, s. 70–74). Podle něj si musíme položit tři otázky. První zní: „*Koho máme integrovat?*“ Druhá: „*Jak ho máme integrovat?*“ Také se musíme zeptat: „*Proč ho máme integrovat?*“ Ovšem tím vyvstává otázka, zda má vůbec smysl vytknout si za cíl toto řešení, když ho multikulturalismus atakuje a „ti, co se mají integrovat“, odmítají. Způsob integrace závisí na tom, kdo je integrován. Je zcela jasné, že když se jedná o imigranty nejrůznějších typů, nemůže být jejich integrace prováděna podle shodného postupu. Potíž je v tom, že integrace probíhá tehdy, jestliže ji přijímají a považují za žádoucí ti, kteří jsou integrováni. Pokud tomu tak není, pak integrace neprobíhá.

Vyhodnotit souhrnněji současné výsledky integrace migrantů v Česku je obtížné, neboť integrace migrantů není systematicky monitorována. Kromě toho nejsou zpracovány pravidelné (např. roční) zprávy o stavu integrace migrantů a stejně tak se nesledují žádné integrační ukazatele. (Drbohlav, 2010, s. 91)

V současnosti má nejvýznamnější roli jak ve formulování, tak v realizování migrační a integrační politiky ČR **Ministerstvo vnitra**, zejména **Odbor azylové a migrační politiky**. Co se týká podpory integrace cizinců, jednotlivé rezorty každoročně rozdělují prostředky ze státního rozpočtu, z nichž se financují aktivity zaměřené zejm. na poskytování sociálně právního poradenství, vzdělávání a začlenění zranitelných skupin migrantů. V současné době je kladen velký důraz na podporu jazykové výuky, která je stále aktuálním tématem kvůli povinnosti

prokázat jazykovou kompetenci při žádosti o trvalý pobyt. (Trbola, Rákoczyová, 2011, s. 22–23)

Během integrace do českého prostředí hrají určitou roli i **neziskové organizace**. Dle Trboly a Rákoczyové (2011, s. 67–68) roli neziskových organizací při integraci cizinců vidí někteří dotazovaní jako zásadní a veškeré aktivity týkající se integrace jsou na neziskové organizace „přesouvány“. Tyto organizace v takovém případě doplňují i aktivity úřadu práce (zprostředkovatelské a poradenské aktivity). Neziskový sektor je pro integraci cizinců využíván zejména ve velkých městech, kde je obecně vyšší koncentrace cizinců a více neziskových organizací, které se zaměřují na podporu jejich začleňování. Aktivity neziskového sektoru jsou považovány za doplňkové k aktivitám úřadu práce, hlavně pokud se jedná o práci s cizinci s jazykovou bariérou, o práci s azylanty a práci s cizinci vyžadujícími zvýšenou péči např. v podobě doprovodů a asistence u zaměstnavatelů. Aktivitou neziskového sektoru jsou významným zdrojem podpory zaměstnatelnosti a zprostředkování práce cizincům v situacích, které naráží na personální, finanční a mnohdy i kvalifikační kapacitu pracovníků úřadu práce (např. znát kulturní zvyklosti a mentalitu cizinců). Výzkum, jež Trbola spolu s Rákoczyovou provedli na vybraných úřadech práce, odhalil nedostatečné schopnosti zejm. v oblasti speciálního poradenství, jež by se zaměřovaly na specifická znevýhodnění cizinců a vybrané potřeby cizinců (např. jazykové vzdělávání).

Trbola a Rákoczyová (2011, s. 95) píše, že pro většinu zástupců neziskových organizací je úspěšné zvládnutí jazyka primárním předpokladem pro úspěšnou integraci přistěhovalce do nové společnosti. Úměrně s rozsahem znalosti jazyka automaticky rostou šance příchozího na lepší integraci ve všech sférách každodenního života v nové společnosti. Znalost jazyka je pro migranta nejen nástrojem k získání dalších dovedností, ale je zejména mostem k porozumění. Neziskové organizace hrají v této dimenzi sociální integrace zásadní roli. Nabídka bezplatných kurzů českého jazyka (případně za minimální poplatek) tak řeší další problém přistěhovalců, kterým je finanční nedostupnost komerční výuky.

4.1 Právní ukotvení v českém právním řádu

Menšinové skupiny jsou chráněny třemi skupinami zákonů: (1) zákony o občanských právech; (2) zákony o zaměstnání a (3) zákony o veřejném hanobení skupiny. Je nutné si uvědomit, že mnoho zákonů, které nejsou určeny přímo k ochraně menšinových skupin, mohou mít dokonce silnější účinek. Například **Zákon o minimální mzdě** zkvalitňuje životní úroveň utiskovaných skupin, čímž se zlepšuje jejich zdravotní stav, zvyšuje se stupeň vzdělání i sebeúcta. Výsledkem pak je, že jsou přijatelnější jako partneři a sousedé pro příslušníky většinové skupiny. Legislativa však ve skutečnosti není vůbec namířena proti předsudkům, alespoň ne přímo. Jejím záměrem je vyrovnat výhody a snížit diskriminaci. (Allport, 2004, s. 478–483)

Pokud bude česká majorita hlásat odmítání těch, kteří potřebují pomoci, jde proti svému vlastnímu právnímu řádu. Pro příklad jsou uvedeny některé zásadní legislativní dokumenty, které se zabývají tématem cizinců v ČR.

Koncepce integrace cizinců na území České republiky

Dle Trboly a Rákoczyové (2011, s. 17) je dokumentem identifikujícím záměr státu ohledně integrace cizinců v současné době *Koncepce integrace cizinců na území České republiky*, která se na přelomu tisíciletí stala součástí vládní politiky.

Dle Drbohlava (2010, s. 83–84) je období od roku 2004 důležitým z hlediska rozvoje a koncepčnější integrační politiky. Odpovědnost za koordinaci integrační politiky se přesunula z Ministerstva vnitra ČR na Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Tehdejší *Koncepce integrace* byla shledána jako nedostatečně efektivní nástroj, zejména z toho důvodu, že se soustředila jen na zajištění práv cizinců a ponechávala stranou jejich sociální integraci, nemluvě o její příliš obecné a nejasné povaze. V roce 2005 proto byla připravena nová verze integrační koncepce (tzv. *Aktualizovaná koncepce integrace*) s následujícími změnami. Byly definovány klíčové předpoklady integrace imigrantů a byla naplánována specifická opatření k naplnění těchto předpokladů. Důraz je kladen na jednotlivce (jako na člena společnosti, nikoli jako na příslušníka konkrétní etnické komunity), na jeho osobní úsilí a odpovědnost. Integrace imigrantů je definována jako obousměrný proces sjednocování domácího obyvatelstva a migrantů do jedné společnosti, který na jedné straně vyžaduje přizpůsobování migrantů a na druhé straně vyžaduje vytváření podmínek pro začleňování migrantů do přijímající společnosti. Byl vytvořen dlouhodobý rámec

směrování integrační politiky a dílčích opatření (první období bylo stanoveno na roky 2006–2008). Migranti legálně pobývající v Česku po dobu alespoň jednoho roku byli určeni za cílovou skupinu integrační politiky.

Aktualizace koncepce integrace tedy představila čtyři prioritní oblasti integrace a pro každou z nich byly vytyčeny dílčí cíle a opatření. Současně byl sestaven i časový harmonogram jejich naplnění. Čtyři prioritní oblasti a cíle, kterých má být dosaženo, byly definovány následovně: (1) *znalost českého jazyka* – zvýšit znalost českého jazyka mezi migranty a jejich dětmi, zavedení certifikovaného osvědčení o znalosti českého jazyka; (2) *ekonomická soběstačnost migrantů* – podporovat ekonomickou soběstačnost migrantů snížením administrativní zátěže spojené s jejich účastí na trhu práce; (3) *orientace migrantů ve společnosti* – zvýšit povědomí migrantů o české společnosti, jejích hodnotách a institucích; (4) *vztahy migrantů s příslušníky majoritní společnosti* – podporovat rozvíjení vztahů mezi migranty a většinovou společností a zvyšovat veřejné povědomí o přítomnosti migrantů v České republice. Za jeden z nejviditelnějších výsledků realizace této *Aktualizované koncepce integrace* lze považovat zavedení povinnosti splnění certifikované jazykové zkoušky z českého jazyka (od ledna 2009) jako nezbytného předpokladu k získání povolení k trvalému pobytu. MV ČR shledává jako klíčová integrační centra, jež mají být zřízena ve všech krajích, mají poskytovat informační, poradenské služby, nabízet i jazykové a sociokulturní kurzy. Představa MV rovněž počítá s rozšířením cílové skupiny integrační politiky i na nově přichozí migranty.

Listina základních práv a svobod

V Listině základních práv a svobod se nachází kapitola *Práva národnostních a etnických menšin*, která říká následující. Příslušnost ke kterékoli národnostní či etnické menšině nesmí být nikomu na újmu. Občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též právo na vzdělání v jejich jazyku, právo užívat jejich jazyka v úředním styku, právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.

Zákon o uprchlících č.498/90 Sb.

Uprchlíci jsou speciální cizinci chránění mezinárodním právem. Tento zákon upravuje: postup státních orgánů v řízení o postavení uprchlíka a stanovuje práva a povinnosti, přiznává se tomu, kdo – má odůvodněný strach z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické přesvědčení. Uprchlík má stejné postavení jako náš občan s následujícími výjimkami: nemá volební právo, nepodléhá branné povinnosti, může vykonávat výdělečnou činnost a nabývat nemovitý majetek jen za podmínek stanovených zvláštní úpravou pro cizince. Zákon se dále zabývá tím, v jakém případě se cizinci postavení uprchlíka nepřiznává, co musí vykonat cizinec, který má v úmyslu požádat o přiznání postavení uprchlíka, jaké má žadatel dle tohoto zákona také povinnosti apod.

Úmluva o uprchlících a její Protokol

Úmluva o uprchlících a její Protokol jsou zásadními dokumenty pro činnost UNHCR (Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky). Úmluva o právním postavení uprchlíků je klíčovým dokumentem v oblasti mezinárodní ochrany uprchlíků. Definuje, kdo je uprchlík, jaký má druh právní ochrany, jakou další podporu a jaká sociální práva by měly uprchlíkům zaručit smluvní státy Úmluvy. Zásadní ustanovení uvádí, že uprchlíci nesmějí být navraceni do země, kde jim hrozí pronásledování. Úmluva také definuje povinnosti uprchlíků vůči jejich hostitelské vládě a stanoví, že určité kategorie lidí, jako například váleční zločinci, nemohou získat status uprchlíka.

Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 uznala mezinárodní rozměr uprchlických krizí, potřebu mezinárodní spolupráce a sdílení odpovědnosti jednotlivými státy. Původně se Úmluva z roku 1951 více méně omezovala na ochranu evropských uprchlíků po druhé světové válce. Protokol z roku 1967 rozšířil její působnost a odstranil geografické a časové omezení, čímž její význam rozšířil.

Cílem Úmluvy z roku 1951 není řešit příčiny útěku: porušování lidských práv, politický či ozbrojený konflikt v zemi jejich původu. Úmluva vznikla, aby zmírňovala následky těchto problémů tím, že nabídne obětem mezinárodní právní ochranu a další podporu, případně jim pomůže začít nový život.

Antidiskriminační zákon

Zákon č. 198/2009 Sb. hovoří o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů. Blíže vymezuje právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace ve věcech práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání, přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, pracovních, služebních poměrů a jiné závislé činnosti, včetně odměňování, členství a činnosti v odborových organizacích, radách zaměstnanců nebo organizacích zaměstnavatelů, včetně výhod, které tyto organizace svým členům poskytují apod. Fyzická osoba má právo v právních vztazích, na které se vztahuje tento zákon, na rovné zacházení a na to, aby nebyla diskriminována. Za diskriminaci se považuje i obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci. Přímoú diskriminací se rozumí takové jednání, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru. Také upravuje právní prostředky, Dojde-li k porušení práv a povinností vyplývajících z práva na rovné zacházení nebo k diskriminaci, má ten, kdo byl tímto jednáním dotčen, právo se u soudu zejména domáhat, aby bylo upuštěno od diskriminace, byly odstraněny následky diskriminačního zásahu a aby mu bylo dáno přiměřené zadostiučinění.

Samozřejmě existuje řada dalších zákonů, vyhlášek atp., které úzce souvisí s tématem. V rámci potřeb této práce však stačí uvést zde zmíněnou.

4.2 Zlepšení integračního procesu

Integraci cizinců lze spojovat s několika problematickými tématy. Česká majorita často mluví o tom, že by zakázala budování mešit a modliteben pro muslimy. Pavlíková (2012, s. 57) píše, že v ČR fungují v současné době dvě mešity, jedna v Praze a jedna v Brně, několik stálých modliteben, např. v Plzni, Praze, Teplicích..., také více menších modliteben, např. na kolejích či v místech, kde se dočasně sdružují muslimové a cítí potřebu se společně modlit.

Ovšem pokud budeme opravdu liberální společností, která povoluje jakékoliv vyznání, měli bychom asi dát možnost každému, aby svou víru a okolnosti

s ní spojené, měli kde vykonávat. Rizika spojená s integrací bývají opět spojena s předsudky, které má česká společnost vůči cizincům vybudované. Jak bylo zmíněno již v předchozích kapitolách a potvrzeno i zmíněnými výzkumy. Češi mívají informace často nepodložené, nemají je založené na vlastní zkušenosti a leckdy se chytají každé senzace, s níž se setkají prostřednictvím médií. Radši budou žít ve svém přesvědčení, že jim hrozí nebezpečí, proti kterému nejen že nic neudělají, ale ani se vlastně nedohledají důvodu, zda je jejich přesvědčení oprávněné a jestli jim tedy vůbec nějaké nebezpečí hrozí.

Bez ohledu na sociální podmínky, s kterými migranti v ČR začínají, je pro všechny hlavní bariérou jazyk. Ti, kteří pocházejí ze slovanských národů, mohou mít výhodu, ve snazším porozumění, jsou však obvykle společností hůře přijímáni, a to bez ohledu na konkrétní národnost či vyznání. Určitou výhodu mají také ti, kteří hovoří anglicky, protože jsou schopni se i v začátcích dohodnout alespoň s některými českými občany. Při komunikaci s úřady, případně školami jsou zkušenosti s jazykovou vybaveností zaměstnanců i nadále žalostné. Další věc, o které muslimové hovoří, je srovnání života v sekulární ČR s životem v zemích, odkud přišli. Jsou zaraženi, neboť Češi jsou převážně ateisté, oproti nim, což se jim zdá jednoduše nemožné. Nenáboženská česká populace je nicméně zřejmě jedním z důvodů, proč muslimové často marně hledají mezi Čechy přátele. (Pavlíková, 2012, s. 20–41)

Aby se tedy docílilo bezproblémové integrace, je třeba zajistit kvalitní výuku českého jazyka. O tomto problému dále hovoří Koefner (2010, s. 19–24). Potvrzuje, že jazykové bariéry ztěžují uprchlíkům život. Uvádí, že mají jen velmi omezené informace o řízení o mezinárodní ochraně, o svém postavení a o svých právech. V jazyce, kterému rozumějí, se jim totiž dostává jen minima informací. Jde-li o jazyky, které jsou v České republice zastoupeny vzácně, je pak komunikace ještě složitější. Další problémem je, že sociální pracovníci v azylových střediscích ani pracovníci na městských úřadech s nimi nejsou schopni komunikovat v jazyce, kterému by rozuměli. Totéž platí i pro nevládní organizace, které poradenské služby poskytují. Omezené možnosti komunikace a následná nedorozumění vedou k tomu, že se nemohou podílet na rozhodování o běžných záležitostech, které se jich bezprostředně týkají. Patří sem zaměstnání, lékařská péče, nebo vzdělání dětí. Jediné, čemu většinou pouze rozumí, je, že po nich úředníci chtějí, aby ten papír

podepsali, ale často vůbec netuší, co se v textu píše. Mnohdy je však těžké se naučit jazyk, neboť se hodiny mohou krýt se zaměstnáním, bez kterého však nemohou žít. Navíc v ČR není dostatečně podporována pomoc se získáním zaměstnání, nejsou nabízeny žádné rekvalifikační kurzy atd.

Na problematiku výuky českého jazyka odkazuje i Rákoczyová a Trbola (2009, s. 45–46). Podle nich prakticky všichni přistěhovalci v průběhu svého pobytu v ČR přišli do kontaktu s cizineckou policií, v jejímž fungování spatřují řadu nedostatků. Vedle komunikační bariéry se přistěhovalci při jednání na cizinecké policii setkávají s problémy ohledně kvality poskytovaných informací (z hlediska správnosti a úplnosti) a s organizačními nedostatky (dlouhé fronty, nutnost opakovaných návštěv). Vliv znalosti jazyka se projevuje ve všech dimenzích sociální integrace: otevírání brány trhu práce, rozšiřuje sociální kontakty s domácí populací, umožňuje komunikaci s úřady a přístup k informacím a v konečném důsledku posiluje pocit přináležetosti k hostitelské společnosti. Zájem přistěhovalců o zvládnutí češtiny je do značné míry spojen s jejich plánovanou délkou pobytu. Nejvyšší je u těch, kteří se chtějí v ČR dlouhodobě (trvale) usadit. Vzhledem k převládající orientaci na pracovní výkon jsou možnosti studia češtiny u mnoha přistěhovalců limitovány nedostatkem volného času. Formální výuka prostřednictvím jazykových kurzů bývá potlačena, naopak do popředí vystupuje samostudium a neformální učení. Dalším problémem, který zmiňují je, že přistěhovalci se v průběhu svého pobytu v ČR nedostávají do kontaktu s neziskovými organizacemi zaměřenými na pomoc cizincům a jejich zkušenosti s působením nestátních neziskových organizací jsou celkově minimální.

Z předchozích informací vyplývá následující řešení. Je potřeba zajistit kvalitní výuku českého jazyka pro minority a také zlepšit jazykové kompetence a ochotu zejm. úředních pracovníků v ČR. Důležité také je pořádat více akcí, kde přijdou cizinci do kontaktu jak s neziskovými organizacemi, tak s majoritou.

Dále vyvstává otázka pro majoritu, zda se opravdu chová ukázkově a tak, aby se vůbec minority chtěli integrovat mezi ně. Dle Pavlíkové (2012, s. 75) se dostáváme právě k potížím, které brání v integraci i dle strany imigrantů. Rodiče dětí s výchovou v cizí kultuře mají obavy z toho, jak se jim podaří děti vychovat. Je to samozřejmě pochopitelné, neboť výchova v kultuře, kterou důvěrně znají, je jim bližší a tedy jednodušší. Někteří muslimští rodiče vidí českou společnost

pro výchovu dětí jako vysoce rizikovou, zvláště vzhledem k neakceptovatelné běžné sexuální morálce ve společnosti. Celkově však převládá víra v to, že dokáží předat svým dětem hodnoty, které sdílejí, i v ateistické společnosti.

Dle Trboly a Rákoczyové (2011, s. 75) se národní integrační politika v rozhodování jednotlivých aktérů sociální integrace zúročuje prostřednictvím souboru vládních návrhů a opatření na podporu integrace definovaných v již uváděné koncepci integrace. V rámci těchto opatření jsou identifikovány i čtyři klíčové předpoklady integrace: (1) znalost jazyka, (2) orientace ve společnosti, (3) participace na trhu práce, (4) vazby na příslušníky majoritní společnosti.

Trbola, Rákoczyová (2011, s. 93–99) uvádí typologie služeb cizincům a jejich prointegrační charakter:

- Poradenství
- Asistenční služby
- Individuální plány sociální práce s klientem
- Podpora vzdělávání v oblasti trhu práce a rekvalifikační kurzy
- Jazykové vzdělávání přistěhovalců
- Podpora bydlení, asistence při vybavování bytů
- Podpora volnočasových a multikulturních aktivit
- Charitativní a humanitární aktivity
- Podpora osvěty, občanských práv a lobbying
- Další aktivity zacílené na majoritní společnost – oslovováním majoritní společnosti se velmi často zvyšuje míra tolerance vůči odlišnostem, což v konečném důsledku vede k vytváření konsenzu ve společném soužití různých etnik, obzvláště pak v oblasti společného života v menších lokalitách. Spolupráce probíhá se školami a také se podporuje vzdělávání majoritní populace

Existují různé organizace a sdružení, které pomáhají zlepšit integrační proces. Můžeme zde pro příklad uvést následující: Organizace pro pomoc uprchlíkům Brno, Nesehnutí Brno, Sdružení občanů zabývajících se Emigrací, Poradna pro integraci Ústí nad Labem, Asociace uprchlíků v ČR Praha, Sdružení pro migraci a integraci Praha, Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka Praha, Berkat Praha, Meta – sdružení

pro mladé migranty Praha, Kontaktní centrum pro cizince Plzeň, Most pro lidská práva Pardubice, OPS La strada.

4.3 Možná prevence vůči předsudkům spojených s integrací

Prevence proti předsudkům spojených s integrací je širokým tématem, které zasahuje všechny oblasti života (zaměstnání, studium, výuka jazyka, bydlení, volný čas a společenské kontakty, interakce s domácí populací nebo o přináležitost k hostitelské společnosti...).

Existuje spousta literatury, která pomáhá otevřít oči a přijít na kloub realitě. K té patří samozřejmě knihy, ze kterých vychází tato práce. Za zmínku však stojí brožurka Rozmanitostí proti předsudkům, kterou napsal Lhořan. Hned v úvodu se setkáme s citátem od Martina Luthera Kinga: „Mám sen, že moje malé děti budou jednoho dne součástí národa, jenž nebude posuzovat podle barvy kůže, ale podle charakteru jejich osobnosti.“ Citát koresponduje i se záměrem této literatury. Brožurka je součástí projektu Public Awareness Campaign: Reversing Stereotypes in the Czech Republic. Cílem projektu je přenést diskuzi o soužití s menšinami z akademické půdy na veřejnost i mimo velká města a bojovat proti neznalosti této problematiky. Doopravdy je vhodná pro širokou veřejnost a lákavý je i fakt, že se jedná o velice útlý kousek. Představují zde základní informace o filmech a poskytují i nějaké zajímavé články k dané problematice v ČR. Určitě lze považovat jako nástroj pro lepší integraci. Pokud si ji přečte více lidí, je šance, že se ponoří hlouběji do problematiky a změní svůj pohled.

Allport (2004, s. 250–283) naráží na fakt, že většina projektů na vymýcení předsudků vychází z následujícího předpokladu. Čím víc toho člověk o druhých ví, tím menší je pravděpodobnost, že vůči nim bude chovat antipatie. Říká se, že rozbít stereotypy a pěstovat přátelské postoje můžeme jedině tak, když dáme dohromady lidi bez ohledu na rasu, barvu pleti, náboženské vyznání nebo národnost. Tak jednoduché to bohužel není. Pokud chceme, aby se minority lépe začlenily, je třeba klást důraz na změnu společenské struktury (např. legislativou, reformou bydlení, exekutivními nařízeními), a také na změnu osobnostní struktury (mezikulturním vzděláním, výchovou dětí...). V praxi by měly být tyto změny vzájemně propojeny. Aby bylo mezikulturní vzdělávání efektivní, je zapotřebí změnit školský systém. Lepší praktiky

sdělovacích prostředků mohou ovlivnit jak postoje posluchačů, tak politiku komunikačního systému samotného.

Dle Dummetta (2016, s. 176) se v Evropě střetávají různorodé proudy: proud paniky, krutosti a nenávisti; silný proud omezeného sobectví, jež nedbá na pravděpodobné důsledky; a proud zdravého rozumu a lidskosti. Jen pokud převládne lidskost se zdravým rozumem, pak existuje naděje, že odvrátíme katastrofu, jež může zasáhnout svět mimo Evropu i na jejím území.

Při prevenci vzniku předsudků je potřeba myslet, že se s nimi může setkat každý, ať dítě tak i dospělý. Šišková (1998, s. 123) se zabývá metodikou práce s mládeží. Navrhuje možnosti, jako možná preventivní opatření předcházející vzniku předsudků spojených s integrací:

- Diskuse s možností prezentovat různá stanoviska, kultivování projevu (jeho struktura, způsob přednesu), naslouchání názorům druhých.
- Přímý výklad – poskytování informací o jiných kulturách.
- Modelování situací – se skupinou, velmi důležitá zpětná vazba čili vyhodnocení modelových situací, s vyjasněním pocitů všech zúčastněných, s diskusí o tom, co bylo pro ně nové, užitečné, co se jim nelíbilo a dělalo jim potíže.
- Použití videoprogramu nebo jiných názorných pomůcek s následnou diskuzí.

Tyto metody je vhodné kombinovat, vzájemně střídat, doplňovat. Velmi důležitá je přímá účast – zapojení dětí a studentů. Pokud budou mít navíc imigranti možnost lepší výuky českého jazyka, vyřeší se tím zároveň i některé předsudky. Určitě je také na místě myslet zdravým rozumem a zjišťovat si pravdivé informace.

5 Výzkumné šetření mezi imigranty dlouhodobě žijícími v ČR

5.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Jak už název práce vypovídá, výzkumné šetření je zaměřeno na předsudky a stereotypy cílené vůči imigrantům. Právě Syřané a celkově otázka imigrace jsou v poslední době velice diskutované téma. Zejména díky tzv. uprchlické krizi. Cílem výzkumného šetření je zjistit postoje majority vůči příslušnému etniku z pohledu respondentů. Pro účely šetření byli vybráni respondenti, kteří mají úzký vztah jak s Českou republikou, tak se svou původní vlastí. Informace získané během šetření zároveň rozkrývají problematiku předsudků a stereotypů ve vnímání české majority, také nabízí možná zlepšení integračního procesu. Účelem výzkumného šetření je představit danou problematiku očima mužů a jedné ženy.

Pro výzkum byly stanoveny následující výzkumné otázky:

- 1) „Jak vnímají sami imigranti postoje Čechů vůči nim?“.
- 2) „Jak vnímají současnou situaci v Sýrii a zda pocítují její důsledky i v ČR?“
- 3) „Co patří k problémům všedního života Syřanů žijících v ČR?“
- 4) „Mají imigranti zkušenosti s projevy nenávisti, předsudků a stereotypů?“
- 5) „V čem vidí respondenti možnosti lepší integrace a odbourání možných předsudků a stereotypů?“

Výzkumné šetření zároveň přibližuje problémy všedního života Syřanů žijících dlouhodobě v ČR a tím také poskytuje argumentaci proti předsudkům a stereotypům, se kterými se denně v české společnosti setkáváme.

5.2 Výzkumná metoda a výzkumný vzorek

Pro získání dat byla zvolena metoda polostrukturovaného narativního interview. Tedy metoda kvalitativní. Dle Gavory (2000, s. 142) je hlavním rysem kvalitativního výzkumu dlouhodobost, intenzivnost a podrobný zápis. Interview je výzkumnou metodou, která se vyznačuje interpersonálním kontaktem.

Interview umožnilo zachytit nejen fakta, ale také hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. Díky rozhovoru šlo sledovat i některé vnější reakce respondenta a podle nich následně pohotově usměrňovat další kladení otázek. Během pozorování

byly provedeny zvukové záznamy, které byly posléze analyzovány. Snahou bylo vysvětlit jevy očima zkoumaných osob, a ne na základě svých vlastních názorů, očekávání a tradic. S respondenty proběhl buď osobní rozhovor, který se uskutečnil většinou přímo v domácím prostředí dotazovaných osob, nebo rozhovor s využitím moderních komunikačních technologií. Tato interview proběhla na základě otevřených otázek.

Jako výzkumný vzorek byli zvoleni Syřané, kteří žijí dlouhodobě na území České republiky. Jsou to tedy osoby, které mají za roky svého pobytu na našem území spoustu zkušeností. Respondenti byli osloveni prostřednictvím svých známých. S jedním z uvedených respondentů se již několik let přátelím, ten mi pomohl k získání dalších dvou osob do tohoto výzkumu. Dalšího respondenta jsem již také znala osobně jako přednášejícího podobné tematiky. Jedinou ženu, kterou se mi podařilo pro interview získat, byla přítelkyně mé známé. Pro výzkum nebylo vůbec jednoduché nějakou ženu sehnat. Osloveny byly i jiné, které se však na výzkumném šetření odmítly podílet.

Celkem bylo dotazováno tedy pět osob. Čtyři muži a jedna žena. Jeden z mužů není typickým zástupcem imigranta, neboť jeho otec je Syřan a maminka Češka. Nicméně díky jeho zkušenostem se syrskou komunitou byl zařazen do vzorku. Má snaha získat více respondentů se setkala s nedůvěrou a odmítnutím.

Rozhovor tedy byl uskutečněn s muži i ženou, která pro mě byla velice cenným zdrojem informací zejména pro porovnání názorů s ostatními. Předsudky a stereotypy byly tedy zhodnoceny z pohledu ženského i mužského. Věkové složení respondentů se pohybuje v průměru mezi 40–60 lety. Všichni respondenti jsou vysokoškolsky vzdělaní.

5.3 Výsledky výzkumného šetření

Interview probíhala na základě dohody o anonymitě a ochraně osobních údajů dotazovaných. Pro lepší orientaci jsou respondenti označeni následovně: R1, R2, R3, R4 a R5. Kde R1 je muž, jehož matka je Češka a žije v Hradci Králové. R2– R4 jsou syrskými imigranty dlouhodobě žijícími na území ČR, konkrétně v Praze. Dalo by se říci, že jsou za dobu svého trvalého pobytu zde spíše Češi. Poslední

respondent R5 je žena, která má však s českým prostředím teprve dvouleté zkušenosti a žije v Hradci Králové.

Analýza výsledků výzkumného šetření (otázky jsou označeny odrážkou, tučně a uváděny v pořadí, v jakém byly respondentům kladeny):

- **Prosím, představte se nám (odkud konkrétně jste, Vaše víra, dosažené vzdělání, kde jste studoval(a), minulá i nynější zaměstnání a Vaše rodina).**

Všichni dotazovaní se narodili v Sýrii, R4 dokonce v Alleppu. V hlavním městě, Damašku, se narodil jen R2. K muslimské víře se hlásí R1 a R5 (konkrétně patří mezi Alawity). R2 spolu s R3 jsou bez vyznání. Křesťanského vyznání je R4.

Všechny respondenty spojuje vysokoškolské vzdělání. R1 vystudoval medicínu a je nyní zubním lékařem. R2 pedagog, překladatel a hudebník, R3 soudní tlumočnick arabského jazyka, R4 filmový a televizní režisér a R5 studentka medicíny.

U R1 je otec Syřan a matka Češka. Narodil se v Pardubicích a od jeho 2 let žili v Damašku, kde studoval i vysokou školu. V roce 1994 promoval, vrátil se do ČR, pokračoval ve studiu a začal sám vyučovat a pracovat v oboru lékařství. Má staršího bratra, který od roku 1994 žije v USA. Vyrůstal ve dvou náboženském manželství. Otec muslim, matka katolička: „*Takže stalo, že jsem v jeden den šel se syrským dědou ráno na modlitbu a večer s mámou na půlnoční.*“ R1 byl od malička bez výběru muslim. Otec však tradice spojené s vírou nikdy moc nedodržel.

Ohledně vlastního vnímání víry se R1 shoduje s názory R2. Věří, že nějaký Bůh existuje, ale nepotřebuje mít k tomu zastřešující instituci. Nejsou věřícími v tom slova smyslu, aby se modlili a dostali se do nebe. „*Jinými slovy, každý člověk, který se moc řídí náboženstvím, tak vlastně nemá tak moc silný svědomí, protože svědomí nás řídí, takže je jednoduché se připoutat k tomu náboženství.*“

R2 a R5 mají příbuzné v Německu. R1 má bratra v USA. R1, R3 a R4 jsou ženatí s Češkou a shodně mají po dvou dětech. Všichni mají velkou část rodiny v Sýrii. Respondentka R5 má rodiče žijící v Arabských Emirátech.

- **Co Vás přivedlo do ČR a od kdy tu žijete? Co Vás přesvědčilo, že přesně tady chcete strávit svůj život?**

R1 zde žije od 1994. Přivedla ho sem láska k přírodě a liberální společnost. *„Já jsem vnitřně hodně liberál. Chtěl jsem žít svůj osobní život bez ohledu na nějaké tradice. I když ona je ta realita maličko jiná. Zjistíte, že vlastně neexistuje liberální společnost. Ona ta majoritní společnost, když se někdo rozhodne jít trochu jiným směrem, tak už ho neberou liberálně. U nás se celá společnost tváří jako liberální, ale najednou nejsou schopni přijmout nějaký odklon, někdo se jim vymknul a oni jsou vlastně tím pádem xenofobní místo liberální. Myslím si, že vlastně ani neexistuje.“*

R2 zde žije tu od roku 1982. Přivedlo ho sem vzdělání na základě dříve funkčních kulturní dohod mezi Sýrií a bývalými socialistickými státy. Po studiích se vrátil do Sýrie, ale po několika letech se vrátil zpět kvůli lepšímu pracovnímu uplatnění.

R3 žije v ČR od 1984. Také ho sem přivedlo studium a svoboda rodinné vazby.

R4 si zvolil ke studiu Famu: *„FAMU pro studium filmové režie mně doporučil bratranec, který v Praze studoval.“* Rozhodnutí pro život v ČSSR a později v ČR dozrávalo postupně tak, jak se jeho vztah k této zemi pracovně i emocionálně prohluboval. Žije zde od roku 1963.

Jediná R5 v ČR zůstat ani nechce. Bere to zde pouze jako přechodnou stanicí ke svému studiu medicíny. ČR si vybrala zejm. proto, že chtěla do Německa, ale tam studium trvá mnohem déle než tady.

- **Jak jste vnímal(a) po příjezdu do ČR nové prostředí?**

Všichni z dotazovaných se shodují na tom, že vnímali nové prostředí převážně pozitivně. Kladně hodnotí českou krajinu a fungování společnosti.

Doplňující informace poskytl R3 a R4. R3: *„Bylo to pro mě úplně nové, milé, překvapující...“* R4: *„V roce 1963 ještě zdaleka nebyla ČR, ale komunistická ČSSR se všemi negativními jevy komunistického systému. Ty jsem odhaloval později a postupně, až jako posluchač FAMU, ale ze začátku jsem vnímal nové prostředí velmi pozitivně. Československo bylo ve srovnání se Sýrií z hlediska stupně kulturní a civilizační vyspělosti mnohem výš, a ve svých osmnácti jsem se dokázal velmi rychle adaptovat.“*

- **Jaké máte zkušenosti s úřady, např. s cizineckou policií (při vyřizování svého trvalého pobytu atd. dobré nebo spíš oficiální)?**

Uváděné zkušenosti byly poměrně rozmanité. R1 odkazoval na Úřad pro cizince a migraci, který je dle jeho slov naprosto nejhorší instituce.

R2 zdůraznil dlouhé čekání na úřadech. *„Jenom dostanete dopis, že dostavte se dne toho a toho abyste např. podal nějakou žádost atd. Tak jsme furt museli chodit na tu cizineckou policii. Jenomže to nebyl problém. Problém byly ty šílený fronty. Úplně šílený. Existovalo jenom jedno oddělení cizinecké policie pro celou Prahu, na Žižkově, Olšanská. To je asi jediný místo, na který nemůžu zapomenout. Tam přijdeš a opravdu. Musíš vystát jednu frontu, abys dostala lísteček. Další frontu abys podala žádost a další frontu, abys to vyzvedla. To jsou fronty na 4 až 5 hodin.“*

R3 jako jediný uvedl, že jeho zkušenosti byly vesměs dobré a bezproblémové. Nesetkal se s žádnou situací, která by v negativním slova smyslu stála za zmínku.

R4 měl během svých studií s cizineckou policií standartní zkušenosti: *„Na základě potvrzení ze školy mi policie každý rok prodlužovala pobyt. Problémy nastaly až když jsem po třinácti letech pobytu, to už jsem byl ženatý s Češkou a měli jsme dítě, zažádal v roce 1974 o dlouhodobý pobyt. Moje žádost byla zamítnuta a dostal jsem do pasu nenávratné výjezdní vízum na jeden měsíc, po jehož uplynutí jsem měl zemi opustit.“* Tehdy jej doslova zachránila zcela náhodná nabídka syrské ambasády, kde dostal nabídku práce jako tlumočnick a překladatel.

R5 má poměrně dobré zkušenosti, zejména díky možnosti porovnání se svým bratrem, který v Německu čekal půl roku, než dostal vízum.

- **Máte zkušenosti s nějakými organizacemi? (např. Charita, organizace pro pomoc uprchlíkům apod.)**

R1 kromě práce zubaře vlastní restauraci, kde zaměstnává i cizince. *„To víte, že jsem chtěl zaměstnat těch cizinců víc, tak jsem volal na azylové domy, ale to bylo strašný... Strašná bába, to bylo jak koncentrační tábor. Jsem jí říkal, vy neděláte pro nacisty... Tak jsme si práskly telefonem...“*

R2 uvedl, že většina organizací má dobrý úmysl, ale nemají dostatečné prostředky ke kvalitní realizaci svých cílů. Hodně zmiňoval problém s výukou jazyka. *„...většina těch organizací, podle toho, jak já je znám i osobně, tak oni to opravdu*

dělají od srdce. Mají v tom dobrý úmysl. Jenomže nemají ty dostatečný prostředky, nemají prostory, nemají materiály, nemají učitele. Tak co se týká výuky češtiny pro Araby, tady je problém, že nejsou speciální učebnice na to. Oni na to potřebují podle mě, arabsky mluvícího učitele, protože ten Čech nebude přesně vědět, co ten arabsky mluvící student potřebuje. Na druhou stranu, jak je čeština těžká, musí se hodně gramatických věcí vysvětlit arabsky, nejde to jenom česky... Já vím, u těch organizací, že oni tam ti arabský studenti přijdou s velkým nadšením. Vydrží dva týdny, tři týdny a pak už se nikdo nevrátí jenom kvůli tomu, že tomu nerozumí. “
R2 sám v některých organizacích učí, např. Poradna pro integraci, Embase, Meta aj.

R3 ostatně uvedl také, že některým organizacím příležitostně pomáhá. Tím se opět shoduje v odpovědi více respondentů. Neboť i R3 byl po vypuknutí konfliktu v Sýrii osloven organizacemi se zaměřením na charitu a na pomoc uprchlíkům, aby formou přednášek a besed seznamoval pracovníky těchto organizací, i různých složek místní správy v ČR s užitečnými informacemi o Sýrii a Syřanech pro případný kontakt s větším počtem uprchlíků z této země.

R4 tuto otázku nezodpověděl.

R5 má zkušenosti zejména s organizacemi pro pomoc studentům z ciziny, např. For Studies.

- **Jak dlouho jste žil(a) v Sýrii?**

R1 asi 23 let, R2 28 let, R3 20 let, R4 18 let, R5 zhruba 5 let. R5 během této odpovědi uvedla i některé doplňující a zajímavé informace: „*Narodila jsem se tu, 2 roky, pak Emiráty, ale mám tu rodinu. Pak jsme se ještě právě na chvíli vrátili, těsně před tím, co se to stalo. Co se stal takový incident. Bydleli jsme na náměstí, kde jsme v pátek všechno viděli, vylezli jsme z mešity a začli demonstrovat nějaký děcka, nevzdělanci. šli proti nim policisti. Byl to oficiální protest, a během každého protestu jsou přítomni policisté. Vyprovokovali policii nadávkama. Takový ty, že si nadávaj do máma a tak. V médiích bylo samozřejmě, že tam byla bomba, ale to samozřejmě nebylo. Viděli jsme to na vlastní oči.*“ Touto odpovědí pomohla zodpovědět i část otázky týkající se médií.

- **Povězte mi prosím něco o Sýrii (k její minulosti i současnosti).**

R1 uvedl následující odpověď: „*Je tady ta ruská propaganda, která podporuje chudáka Assada. Sýrie neskončí dobře, pokud nezemře Assad... Dokud tam bude ten parchant, tak to bude takhle vypadat. Je to mafie, co zabíjí svoje lidi. Když něco řeknete, tak vás zabijou. Začalo to jako revoluce, kdyby se do toho nepletli ty mocnosti, tak je to dávno vyřešený, to je jako v Afghánistánu. Tam taky podporovali Rusáci...*“
Dle jeho dalších slov se jedná o etnickou válku, během které už zhruba 10 000 uprchlíků přišlo o domov.

R2 také kritizuje Assadovu vládu, respektivě se shoduje s R1. Doplnuje, že Sýrie vždy byla velice rozmanitá země, kterou zkazil současný politický systém.

R3 zdůrazňuje, jaký je ohromně smutný a drsný rozdíl v podobě této země před a nyní během války. Doplnuje: „*Sýrie je zemi nesmírně přátelských lidí, kteří byli kdykoli ochotni pomoci a bez ohledu na víru.*“

R4 shrnul odpověď zcela jednoduše avšak velice výstižně: „*...S trochou nadsázky lze odpovědět takto: a. minulost: Byla jednou normální zemí jménem Sýrie. b. současnost: Ta země už není!*“

R5 se shoduje v tvrzení předchozích respondentů s doplněním, že Sýrie byla lepší před tím.

- **Jak vnímáte současnou situaci přímo v Sýrii a jak to na Vás dopadá v ČR? V čem vidíte příčinu, v čem řešení?**

Všichni respondenti jsou zasaženi současnou situací v Sýrii velice hluboko, neboť tam mají stále svou rodinu, se kterou jsou v kontaktu.

R1, R2 a R3 se shodli, že současná situace je daná zejména vládou současného syrského prezidenta.

Hezkou odpověď uvedl R4: „*Současnou situaci v Sýrii nelze vnímat jinak než jako jednu z nejtragičtějších epizod současných dějin světa. Při vědomí míry licoměrnosti a bezohlednosti všech stran, těch přímo zúčastněných, nebo těch, co za nimi stojí, včetně světových velmocí, dostává brutalita, s níž se všechny strany snaží prosazovat své ryze sobecké zájmy, naprosto obludnou podobu a rozměr. Z toho plyne odpověď na otázku, jak to na mě, Syřana žijícího v ČR, dopadá. Už více než pět let pociťuji vztek, bezmoc a hluboký smutek. Pokud jde o příčinu, tak ji vidím*

v tak obrovském množství různých souvislostí, že je nelze v rámci této akce obsáhnout. Totéž platí o řešení, pokud by mělo být definitivní a přijatelné pro všechny strany.“

R5 si myslí, že by se země měla rozdělit podle odlišných náboženství. Nemyslí si, že by to byla jen vina prezidenta Assada. „*Kdyby odešel prezident už předtím, byly by možnosti s tím něco dělat, ale teď už by ani jeho odchod nepomohl, protože by se k vládě dostal Islámský stát.*“ R5 jede v létě do Sýrie na pomoc jedné organizaci, tak je zvědavá, jak vše dopadne a jak na ní bude aktuální stav působit přímo tam.

- **Jak se cítíte v ČR? (Co se bydlení a práce týče. Jak Vás vnímá okolí. Zda pozorujete změny v chování české majority přímo vůči Vám díky uprchlické krizi.)**

R1 se zde cítí dobře. Uvádí však, že česká majorita si pořád na něco stěžuje. Přátele má hlavně českého původu a změny v chování okolí vůči vlastní osobě nepozoruje.

R2 je zde rád již od své první návštěvy ČR. Nějakým způsobem jej Čechy přitahují. Bydlení, práci i reakce okolí vnímá pozitivně. Mezi jeho přáteli je převaha Čechů a dál jsou zde např. jeho studenti arabštiny, nebo cizinci z Anglie, Německa atd. Vysvětluje to tak, že má spoustu zájmů a tím pádem spoustu příležitostí k navázání přátelství. Změny v chování majority občas pozoruje, ať už pozitivní tak negativní.

R3 je naprosto spokojený, nemá žádné problémy, co se týká práce a bydlení, ani problémy s okolím. Žádné změny nepozoruje.

R4 Též neuvádí žádné problémy na zmíněná témata. Okolí jej vnímá jako Čecha s malinko exotickým původem. Změny ve vnímání majority vnímá snad jen v souvislosti s předchozí odpovědí, kde zmínil osvětu kolem uprchlické krize.

R5 je také spokojená ve všech ohledech. Má hlavně přátele z ciziny. Důvodem je hlavně fakt, že studuje ve třídě s výukou v anglickém jazyce.

- **Setkal jste se s nenávistí, nebo naopak s kladným přístupem okolí vůči Vám?**

Překvapující bylo následující zjištění. Nikdo z respondentů se nesetkal v současné době s žádnými přímými projevy nenávisti mířené vůči své osobě.

Naopak se setkávají spíše s kladným přístupem. Situace v Sýrii vyvolává v lidech často solidaritu.

R1 volalo několik kamarádů, z nichž dokonce jeden je odhodlán adoptovat dítě z uprchlického tábora. Podobné zkušenosti zmiňoval i R2, k němuž se začal chovat souseď více kamarádsky. Avšak uvedl, že zná od svých známých spoustu nenávistných případů.

R2 uvedl, že se setkává spíše s kladným přístupem okolí.

R3 nepozoruje žádnou nenávist ani nápadně kladný přístup okolí vůči své osobě.

R4 se však domnívá, že nenávist vůči němu není mířena zejm. pro jeho skvělou schopnost mluvit česky jako rodilý mluvčí. Navíc ani vnějšími rysy příliš nevybočuje z toho, co lze nazvat univerzálním evropským typem.

S vlivem svého zevnějšku na vnímání okolí se svěřila i respondentka R5, neboť vypadá spíš jako žena třeba ze Španělska než z arabských zemí, avšak uvedla několik příkladů nenávisti z příběhů od svých známých: „...*Ale znám jednoho kamaráda, co za ním šel někdo v autobuse a začal na něj rvát, že je terorista...*“

- **Když se řekne předsudky a stereotypy, co se Vám vybaví? Pokud jste se s nimi setkal vůči své osobě, uveďte prosím příklad.**

Respondenti často kromě svých zkušeností uváděli i příklady na svých známých a kamarádech, kteří někdy byli terčem projevů předsudků ze strany české majority. Rozhodujícím faktorem pro českou společnost často bývá, zda vypadá dotyčná osoba hodně exoticky, nebo se pohybuje kolem evropského průměru, a také znalost českého jazyka.

Nejvíce zkušeností ze všech respondentů uvedl R1. Zde jsou jmenovány ty nejzajímavější. Musel se zaručit za některé své zaměstnance, když řešili trvalý pobyt. Zažil, že lidi napsali nenávistný komentář na internet v souvislosti s jeho restaurací: „...*protože je tam samej čmoud...*“. V jeho 19 letech se mu přihodilo v Pardubicích, že na autobusovém nádraží k němu přišel nějaký muž, co útočil a vykřikoval. „...*Taky se mi při vysokoškolských studiích tady na Benešově stalo, když jsme měl zkouškový, tak jsem si šel do samošky nakoupit... Jsem byl zarostlej, tou dobou jsem už pracoval v nemocnici... Měl jsem pověšenej baťůžek na vozejku*“

*a paní mi ho začla prohlížet, a hned mě nařkli, že jsem něco ukradnul. Tak zavolali vedoucí, což byla shodou okolností moje pacientka v nemocnici... takže se mi ještě omlouvali...“ Další příběh je poměrně úsměvný: „Taky tenkrát na Bystřičce jsme tam byli s partou, přišel nějaký mladík, s takovou holčinou a řek mi, ať vypadnu od stolu, a že nesnese černý držky u stolu. Začal být agresivní, takovej primitiv, tak jsem se radši sebral a šel pryč. To byl pátek, bylo to neuvěřitelný. No a přišel jsem na pohotovost, to jsem dělal chirurgii, a to tam seděli ty dva... Říkám sestře, dejte mi je nakonec, nechte mi je čekat do konce a já si je pak vezmu... Říkal jsem si, tak a teď jsi ten druhořadej.... On byl doprovod, ona měla problém s čelistním kloubem. Nic jsem nedal znát, teď na ní bylo vidět, jak je jí těžko. Tak jsem jí říkal, jestli jí třeba partner nebije, tak hned že ne, a že se moc omlouvá atd. No v životě už nepřišla na kontrolu... V té době, kdy jsem byl student, chudej, tak jsem to vnímal líp. Teď když někde přijedete drahým autem, hezkej oblek, tak vám ty lidi spíš lezou do zadku...“ V současné době se R1 setkal s nenávisť vůči vlastním dětem. Děti ve třídě vytvořily skupinu na sociální síti s fotkou Bin Ládina a bylo to za účelem šikanovat staršího syna. Mladší syn si teprve vše rovná v hlavě a jednou přišel s dotazem, se kterým ho stále obtěžovali spolužáci: *...tati, jak si babička mohla vzít Araba?*“ Také hovořil o svém otci, kterému je 77 let, v ČR žije 4 roky a nesetkal se s žádnými projevy předsudků vůči své osobě.*

R2 uvádí, že nikdy neměl skutečný problém, ale dovede poznat, když je pro někoho sympatický, nebo v něm vyvolává averzi.

R3 odpověď neuvedl, neboť se se žádnými předsudky nesetkal.

Opět velice zajímavou odpověď poskytl R4, který sice nemá vlastní zkušenosti s předsudky: *„...Nicméně, z dlouhodobého soužití s českým okolím, i vzhledem k profesi režiséra, tedy člověka s častými těsnými kontakty s nejrůznějšími vzorky společnosti, musím říct, že pokud jde o předsudky a stereotypy v souvislosti s cizinci, řadím Čechy k evropskému průměru, až nadprůměru v tolerantním přístupu k této otázce. Ovšem nelze opomenout fakt, že ČR měla a má, zatím, naprosto zanedbatelnou zkušenost s početnými cizími etniky, proto si netroufám odhadnout, jak by se situace vyvíjela v případě příchodu masivní vlny uprchlíků.“*

R5 se také s žádnými předsudky od české majority nesetkala. Domnívá se, že velkou roli v tom hraje právě její vzhled, kterým nenaznačuje žádnou spojitost s arabskou kulturou.

- **Jak vnímáte média – jejich pravdivost, potřebnost, zda máte nějaké doporučení?**

Média samozřejmě sledují všichni respondenti. Dle respondentů nejsou důvěryhodným zdrojem informací.

Pokud budeme konkrétní, tak R1 zhodnotil Parlamentní listy a Novinky.cz jako „vaření z vody“. Dle něho není objektivní ani Česká televize.

R2 věří zhruba 3 % zveřejněným informacím. Poukázal na to, že se ve světě děje spousta událostí, o kterých nemáme ani tušení. Doporučuje kontaktovat nepolitické organizace, jako je Člověk v tísni, Lékaři bez hranic atp.

R3 zmínil, že by měla média poskytovat hlavně pravdivé informace. „...*Co je na dnešních médiích nejsmutnější je fakt, že jejich pojetí informovanosti je agresivní a soustředí se hlavně na lákavé a dráždivé informace, které ale ve své podstatě mají jen nízkou mravní, výchovnou a obsahovou hodnotu.*“

R4 vnímá média nejenom v této souvislosti velmi negativně. „...*Den za dnem pozoruji, jak většina jich podléhá bulvarizaci ve snaze vyhovět trendu, který je, bohužel, jenom odrazem celosvětového, z mého pohledu, velmi znepokojivého vývoje. Pravdivost, potřebnost a vůbec prapůvodní poslání medií jako nástroje osvěty za účelem povznesení společnosti, zcela paralyzují úzké zájmy politiky a byznysu...*“

R5 uvedla: „*Češi mají leda tušení, co je Alláhu akbar, nic víc...*“ Média podle ní nejsou korektní a moc toho nevypovídají.

- **Co si myslíte, že může pomoci k lepší integraci?**

Většina respondentů se shoduje, že hlavním nástrojem k lepší integraci je jazyk a přímý kontakt Čechů s cizinci. Někteří z respondentů dokonce sami pomáhají v integračním procesu ostatním cizincům. R1 např. zaměstnává ve své restauraci cizince, kromě Arabů také Romy. R2 pomáhá s výukou českého jazyka pro Araby a podílí se na organizaci různých kulturních akcí, které pomáhají k seznámení kultur. R4 provádí osvětu ohledně uprchlické krize.

Dle R1 děláme před imigranty ústupky, což je chyba, ale: „...*Nenutit je jíst vepřový, to není integrace, jestli se jede plavat, pojedou všichni plavat. Neměl bych ale zakazovat někomu náboženství, tak jako mu ho věnovat.*“ V souvislosti s tím uvádí: „*Náboženství je jako pornografie, když si ji budu chtít prohlížet sám doma v soukromí, tak prosím, je to moje soukromé právo. Ale není to dobré dělat na veřejnosti a už vůbec to nevnucovat dětem.*“

R2 spolu s R5 mluvili o zlepšení integračního procesu právě zejména díky podpoře lepší výuky jazyka.

R3 uvádí: „*Aby integrace proběhla co nejúspěšněji, je potřeba podpořit a motivovat obce, aby se o tyto lidi byly schopné postarat a vytvořit pro ně zázemí, které jim umožní se stát součástí české společnosti.*“

R4 má dojem, že právě konflikt, jehož se Sýrie stala tragickou obětí, dál následná uprchlická krize s jejími celosvětovými důsledky, včetně posílení pozic populistických politiků v řadě zemí Západu a tím i xenofobních tendencí, způsobily, že byla překročena červená linie, odkud není reálná šance vrátit se ke stavu, který tomu všemu předcházel. „*Už dnes jsou v myslích mnoha lidí v západních zemích bloky vůči integraci, které se budou složitě překonávat, i za příliš hypotetického předpokladu, že by došlo k radikální pozitivní změně ve vývoji situace kolem konfliktu v Sýrii a uprchlické krize.*“

- **Vnímáte rozdíly mezi lidmi např. právě z pohledu na náboženství?**

R1 poukazuje na fakt, že v arabských zemích panuje rasismus, hlavně z pohledu barvy kůže. Také zmiňuje, že v Sýrii jsou lidé hodně rozdělení podle vzdělání na vrstvy. On osobně však rozdíly mezi lidmi nevnímá.

R2 ani R3 předsudky vůči druhým nemají, avšak vnímají, že lidé se mezi sebou posuzují.

R4 se domnívá, že v české sekulární společnosti je pohled většiny na náboženství naprosto lhostejný: „*Určité projevy xenofobie, které se v poslední době ukazují, jsou zcela uměle vyvolávány z důvodů, které ve skutečnosti nemají s náboženstvím nic společného.*“

R5 se zastavuje nad tím, že se v Čechách moc cizinců nepohybuje, podle ní. Takže v tom množství českých občanů se hrstka cizinců ztrácí. Vzhledem k tomu,

že hodně cestuje a přátelí se s velkým množstvím lidí z různých zemí, tak ona osobně bere všechny rovnocenně.

- **Cítíte se více jako Syřan nebo Čech?**

R1, R2 a R3 se cítí spíše jako Čech. R4: *„Ani jedno! Cítím se být Evropanem s hlubokými kořeny v Sýrii.“* R5 vzhledem k délce svého pobytu v ČR a vzhledem k tomu, že velkou část života žila v Arabských Emirátech, se cítí jako Arabka.

- **Uvažoval jste někdy o odchodu z ČR? Případně kam a z jakého důvodu.**

R1 byl v roce 1996 na stáži v USA tou dobou začínal pracovat jeho bratr, takže v souvislosti s tím nad odchodem z ČR přemýšlel.

R2 a R3 o odchodu neuvažovali a ani neuvažují.

R4 o odchodu uvažoval jen jednou v životě: *„Bylo to po sovětské invazi v roce 1968. Se svou přítelkyní, Češkou a později manželkou, jsme neměli daleko k rozhodnutí emigrovat do Francie. Důvod byla temná perspektiva, kterou následně potvrdila normalizace. Ale pouto nás obou k této zemi bylo silnější.“*

R5 chce jít dál do Německa, protože tam má bratra a jsou tam pro ni mnohem lepší pracovní podmínky.

- **Co Vám vadí na České republice, české majoritě. Co se Vám naopak líbí?**

Dle R1 si Češi na něco neustále stěžují. Neustále se topí v pocitu, že se nemají dobře. Což je od arabského světa hodně odlišné. Arab naopak říká, že se má dobře, i když to kolikrát není pravda.

R2 se nelíbí společenský život, a naopak kladně hodnotí, že Češi jednají podle zásady „co na srdci, to na jazyku“.

R3 i R4 odmítli odpovědět, neboť se nechtěli pouštět do mnoha vysvětlení a souvislostí, čímž by překročil rozsah, ale hlavně účel tohoto průzkumu.

R5 uvedla následující odpověď: *„Na letišti v arabských zemích. když vidí, že seš Arabka, jakože člověk od nich, tak ti chtějí pomoci. Tady ne, ale to je lepší, protože jsi tím pádem víc samostatná. Nemůže za tebe furt někdo něco dělat...“*

- **Jaký je Váš názor na postavení žen v arabském světě?**

Dle R1 je v arabském světě obrovská segregace mužů a žen, často tím pádem sexuální frustrace. Jeho matka by se tam prý hned odstěhovala zpět, kdyby to bylo možné. Žila v Sýrii 40 let. Také uvádí, že rozdílně to funguje na vesnicích a ve městech. Uvedl příklad, že v ČR může jít žena ven kdykoliv, klidně v noci. Nikdo to nebude řešit. „...V arabském světě to bude řešit celej barák...“ Potvrzuje, že postavení žen v arabském světě není stejné jako v Evropě. Žena v Evropě má větší osobní svobodu.

R2 poukazuje na nevědomost Čechů. „...Oni říkají ženy a velbloudi. To bylo před 1000 lety. Ted' nic takovýho není...“ *V arabských zemích nejsou jen muslimové. A když vezmeme muslima, tak ten má sice povoleno mít více žen, ale stejně díky spoustě okolností (např. peníze) stejně nemůže. Arabská rodina funguje jinak: „Je mnohem silnější. Vztahy jsou lepší a citlivější. Matka má svoje místo, otec má svoje místo... Matka ta má opravdu velké postavení doma. Na druhou stranu, v některých oblastech, kde je víc to náboženství, tak jsou ženy potlačeny. Ano to je pravda, že nemůžou vycházet třeba samy ven. Já nemluvíím o Sýrii, tohle v Sýrii není, ale v některých arabských zemích, jako třeba Saudská Arábie, Kuvajt, Lybie a tak dále, tam to je... Syrská žena dneska pracuje jako česká žena. Oba manželé chodí do práce, mají stejné problémy jako tady, nedostatek času, a tak je to takový trochu evropský systém...“*

R3 souhlasí s R2 v názoru, že arabské ženy mají různé postavení v jednotlivých arabských zemích: „...někde je svobodnější, jinde je velmi rigidní, téměř středověké.“

Skeptičtější pohled na tuto otázku přináší odpovědi R4 a R5. R4 uvádí: „Bez ohledu na řadu vnějších ukazatelů, které vyvolávají dojem velkého zlepšení postavení žen v arabském světě, zůstává podstata problému nezměněná. Skutečná, nikoliv formálně deklarovaná změna pohledu na rovnoprávnost žen, zvláště ve světle tragického vývoje posledních let, se odkládá na neurčito.“ R5 odpověděla následovně: „Jsou blbý. Ty ženský. Vím to ze zkušenosti mojí mamky, babičky a dalších. Mluvíím samozřejmě za sebe a své kamarádky, rodinu. Pokud se žena nevdá a nemá rodinu, tak je to špatně. Cokoliv ženská udělá, tak to nic neznamena, pro ni jediná věc, co něco znamená, tak je svatba. Co se týče třeba šátku, tak je to na volbě každého, dle náboženství. Když ta víra říká, že máš nosit šátek, tak si stejně můžeš vybrat... Moje

rodina je otevřená. Sama jsem si vybrala, že chci být muslimka, nikdo mě k tomu nenutil.“

5.4 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Díky výzkumnému šetření byly nalezeny odpovědi na výzkumné otázky.

1) „Jak vnímají sami imigranti postoje Čechů vůči nim?“.

Většina respondentů se shoduje na tom, že jsou okolím vnímáni spíše pozitivně. V souvislosti s uprchlickou krizí se často setkávají s tím, že jsou k nim lidé z okolí milí a soucitnější než před krizí. Bylo zmiňováno, že Češi však nejsou tolik otevření k navázání kontaktu s cizinci.

2) „Jak vnímají současnou situaci v Sýrii a zda pocítují důsledky i v ČR?“

Současnou situaci v Sýrii respondenti samozřejmě vnímají velice intenzivně. Všichni z dotazovaných stále má v Sýrii rodiny a přátele. Dopady syrské krize pocítují i tady. Vnímají média, která často hovoří nepravdivě, nebo jen velice stručně a o skutečnosti toho moc nevyprávějí. Ve spojitosti s krizí se setkali s příznivějším vnímáním okolí, které k nim začalo být více empatické.

3) „Co patří k problémům všedního života Syřanů žijících v ČR?“

K prvotnímu problému po příchodu do ČR lze přiřadit zkušenosti s úřady, které ne vždy nabízí kvalitní a plnohodnotné služby. Respondenti také uváděli, že je velká jazyková bariéra nejen v jednání s úředníky, ale také při navazování kontaktů s většinou. Dalším problémem, který z odpovědí vyplynul, je situace v Sýrii. Možná se to zdá zvláštní, když žijí už v Čechách a většina z dotazovaných opravdu dlouhodobě. Situace však na ně doléhá i tady, právě proto, že mají v Sýrii stále rodinné vazby. Určitě jim v tom nepomáhají ani místní média, která se drží hlavně zásady, aby nebyli objektivní, nýbrž jdou po „senzacích“ a dovedou si vše přibarvit.

4) „Mají imigranti zkušenosti s projevy nenávisti, předsudků a stereotypů?“

Každý z dotazovaných se někdy setkal s nenávistnými projevy. Pokud se s nimi setkali, tak ne přímo osobně, ale zprostředkovaně díky vyprávění jiných cizinců zde žijících, se kterými jsou v kontaktu. Někteří z nich měli problémy s předsudky vůči vlastní osobě ještě v dobách studií a s časem, kdy získali nějaké postavení ve společnosti, je projevy předsudků přestaly doprovázet v každodenním životě. Často se také setkávají s obyčejnými nevraživými pohledy Čechů. S některými respondenty jsme se během interview shodli na tom, že negativní postoje vůči nim jdou stranou často díky tomu, že jsou poměrně vysoce postavenými osobami ve společnosti a také umí skvěle česky. Právě od znalosti jazyka se spousta chování vůči nim odvíjí. Pokud někdo mluví jako rodilý mluvčí, a navíc nevypadá ani exoticky, nevzbuzuje v nikom ani pocity, které by vedly k nenávistným projevům. Pokud se však někdo svým vzhledem odlišuje od evropského průměru, a navíc hovoří česky minimálně, nebo vůbec, tak u něho automaticky roste pravděpodobnost, že právě vůči němu někdo předsudky projevoval bude.

5) „V čem vidí respondenti možnosti lepší integrace a odbourání možných předsudků a stereotypů?“

Respondenti se víceméně shodují na jedné hlavní možnosti, která má přispět k lepší integraci, a tou je výuka jazyka. Pokud se naučí kvalitně a rychle nově příchozí cizinci český jazyk, budou lépe přijati většinou společností. Jeden z respondentů, který je původem ze Sýrie a žije zde dlouhodobě hovoří česky jako rodilý mluvčí a má tedy minimální zkušenosti s předsudky a stereotypy mířenými vůči vlastní osobě, neboť nejen, že skvěle mluví, ale také nevypadá tolik „exoticky“. Integraci může prospět i větší navozování kontaktu mezi majoritou a minoritou např. pomocí osvětových akcí, kterých se přímo vybraní respondenti účastní, nebo patří mezi jejich organizátory. Určitě by mohly pomoci i média, což je však nejspíš nemožné, neboť jak bylo v práci zmíněno, média jdou hlavně po „senzacích“, většina článků a reportáží, které jsou o cizincích, jsou negativně laděné atp.

Pokud bychom chtěli přiblížit fungování společnosti v arabském světě, kterého se česká majorita tolik bojí, lze z odpovědí vyčíst, že nezáleží jen na zemi, ve které kdo žije, ale také přímo na dané rodině. Některá dodržuje striktně tradice, jiná

je benevolentní a více otevřená moderní době. Nelze tedy hledět na všechny Arabů stejně a je nutné si to uvědomit.

Dalším poznatkem, který díky šetření vyplynul, je zjištění, že podle uvedených respondentů není míra xenofobie v české společnosti zas tak vysoká, jak by se na první pohled mohlo zdát. Spousta jedinců, která má s cizinci problém, totiž své názory nedává na veřejnosti najevo, zatímco když je v rodinném kruhu, tak se odhodlá k urážení a nenávisným komentářům samozřejmě daleko snadněji. Z šetření také vyplynulo, že imigranti se v ČR cítí dobře a líbí se jim tady. Většina z nich už je doma hlavně tady, protože tu mají svou rodinu, práci a přátele.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na téma předsudků a stereotypů Čechů vůči imigrantům ze Sýrie. Cílem bylo zjistit, jak Syřané vnímají tyto postoje vůči sobě ze strany české majority, zda se s nějakými vůbec setkali a jestli se jejich situace v Čechách změnila v důsledku uprchlické krize. Díky rozhovorům s respondenty jsem měla možnost dostat se pod povrch všedních informací a hlouběji se tak ponořit do daného problému. Jelikož jsou imigranti a situace v Sýrii v současné době velmi diskutovaným tématem, chtěla jsem zjistit, jak na tuto problematiku nazírají samotní Syřané, kteří mají osobní zkušenosti se životem „u nás“ i „u nich“. Dle mého názoru se tento záměr podařil skvěle naplnit.

Při psaní teoretické části jsem byla mile překvapena, že je dostupné velké množství pramenů informací. Získat potřebnou literaturu bylo snadné. Těžší bylo najít aktuální výzkumná šetření, které souvisí s tématem a měla by tak poskytnout širší pohled české majority na otázky spojené s tolerancí, předsudky a s imigrací. Nakonec se jich podařilo najít alespoň pár z předchozích let.

V empirické části jsem hledala odpovědi na výzkumné otázky. Pro své výzkumné šetření, které probíhalo formou polostrukturovaného narativního interview, jsem zvolila pět respondentů. Byly to různě postavení lidé s rozmanitými zkušenostmi, díky čemuž bylo velice zajímavé s nimi pracovat a přiblížit tak problematiku z jejich pohledu. Nebyl problém sehnat respondenty, neboť se s některými již delší dobu znám a ti mi pomohli sehnat respondenty další.

Z výzkumného šetření vyšlo najevo, že názory jednotlivých Syřanů se v mnohém shodují, ale také rozcházejí. Jedna část se setkala s předsudky mířenými proti sobě několikrát, jiní vůbec, ale všichni o nenávistném vnímání cizinců vědí alespoň zprostředkovaně skrze své známé. Přesvědčila jsem se o tom, že média nejsou důvěrnými prameny informací a člověk je prostě člověk, ať je odkudkoliv. Bylo by potřeba, aby si to však uvědomilo více lidí a dali na osobní zkušenosti, a nejen na interpretované informace, které jsou často hoaxy.

Z teoretické části lze vyvodit, že česká společnost je vysoce xenofobní, což však výzkumné šetření s mými respondenty nepotvrdilo. V ČR se cítí dobře, s okolím mají vesměs kladné vztahy a nevnímají českou většinu jako nějak zvláště výrazně nenávistnou. Často však hovořili o jazykové bariéře, která cizincům

všeobecně život v novém prostředí neulehčuje. Negativně hodnotí chod úřadů, a právě samotné úředníky, kteří často nedisponují ani anglickým jazykem a často bývají neochotní. Tato tvrzení byla naopak shodná s teoretickou částí. Jako možné řešení, které by mohlo vést k lepší integraci a zároveň tak k prevenci při vzniku předsudků, je dle většiny respondentů i dle mého mínění, větší důraz na zajištění výuky českého jazyka.

Velkou nadějí v předcházení vzniku předsudků a stereotypů v jednání majority shledávám nejen ve zlepšení jazykové výuky pro cizince, ale také v osvětě široké veřejnosti skrze různé besedy a přednášky, literaturu, a v neposlední řadě v souvislosti s jazykem doporučuji klást větší důraz na zlepšení jazykových znalostí pracovníků na úřadech a v organizacích, které jsou pro nově příchozí důležité. Jako velice přínosnou vnímám webovou stránku <http://encyklopedie.org/>, která vznikla teprve nedávno. Klade si za cíl odborně analyzovat a vysvětlovat jevy spojené s fenoménem migrace. Díky těmto možnostem je šance seznámit se s cizí kulturou a pochopit třeba i politickou situaci v dané zemi, která právě cizince vede sem. Dále vnímám jako cestu k snadnější integraci např. kulturní akce, díky kterým nastává možnost přímého kontaktu a seznámení se s danými kulturami. Vlastní zkušenost je jednoduše nenahraditelná. Nelze se spoléhat pouze na informace „z druhé ruky“. Je však potřeba být ostražitý při výběru médií, které nám mohou sloužit jako hlavní zdroje informací, což, jak tato práce ostatně potvrzuje, není snadné.

Mnou zvolený výzkumný vzorek se skládal z pěti vysokoškolsky vzdělaných lidí, z nichž většina zaujímá vysoké postavení ve společnosti. Právě tento fakt dle mého názoru mohl leckdy odpovědi zkreslit. Jak vyplynulo, pokud neměli respondenti vlastní zkušenosti s projevy předsudků ve vnímání české majority, vždy o někom takovém, kdo tyto zkušenosti má, věděli. Většinou se právě jednalo o osoby, kteří ve společnosti nezaujímalí taková postavení, jako respondenti. Shodli jsme se, že značně záleží na okruhu osob, ve kterém se pohybujeme. Pokud budeme v prostředí, kde bude převaha lidí s vysokoškolským vzděláním, snižuje se tím riziko vzniku předsudků a stereotypů. V ten moment, kdy se pohybujeme mezi lidmi, kteří nemají vyšší vzdělání, často věří jen interpretovaným informacím, nemají vlastní zkušenosti ani vlastní myšlení, nemůžeme očekávat, že se setkáme s kladným přijetím cehokoliv odlišného.

Seznam použitých zdrojů

ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2004. 574 s. Obzor; sv. 58. ISBN 80-7260-125-3.

BAHBOUH, Charif. *Sýrie: historie, kultura, geografie*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2005. 176 s. ISBN 80-86149-44-7.

BITTNEROVÁ, Dana, ed. a MORAVCOVÁ, Mirjam, ed. *Etnické komunity: v kulturní a sociální různosti*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2010. 314 s. Agora; sv. 5. ISBN 978-80-87398-08-1.

BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 335 s. ISBN 978-80-7367-378-9.

CARENS, Joseph H. *Imigranti a právo na pobyt*. Vydání první. Praha: Filosofia, 2016. 83 stran. Filosofie a sociální vědy; 55. ISBN 978-80-7007-471-8.

DRBOHLAV, Dušan et al. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. 207 s. Studie; sv. 66. ISBN 978-80-7419-039-1.

DUMMETT, Michael. *O přistěhovalectví a uprchlictví*. Praha: Nakladatelství Filosofia, 2016. 194 s. ISBN 978-80-7007-462-6.

EHL, Martin. *Globalizace pro a proti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2001. 185 s. ISBN 80-200-0897-7.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 352 s. Studijní texty; sv. 51. ISBN 978-80-7419-053-7.

- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-465-6.
- FIRKUSNY, Richard. *Syrien: es war ein schönes Land*. Jindřichuv Hradec: Klika, 2016. 82 s. ISBN 978-80-880088-42-4.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. s. 207. ISBN 80-85931-79-6.
- HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
- KHIDAYER, Emíre. *Arabský svět - jiná planeta?*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2011. 244 s. ISBN 978-80-204-2495-2.
- KHIDAYER, Emíre. *Život po arabsku*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2012. 274 s. ISBN 978-80-204-2786-1.
- KLAUS, Václav ml. *Masová imigrace: Záchrana, nebo zkáza Evropy?*. Institut Václava Klause, 2016, 222 s. ISBN 978-80-87806-95-1.
- KOEFNER, Gottfried. *Být uprchlíkem: jak se žije uprchlíkům a žadatelům o azyl ve střední Evropě*. Budapešť: Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, Regionální zastoupení pro střední Evropu, 2010, 76 s.
- KOPECKÝ, René a BAHBOUH, Charif. *Co je dobré vědět o arabském a islámském světě*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, ©2014. 356 s. ISBN 978-80-86149-88-2.
- KOSEK, Jan. *Právo (n)a předsudek: historické, filozofické, sociálně psychologické, kulturní a právní souvislosti stereotypů a předsudků*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2011. 351 s. Bod. ISBN 978-80-7363-312-7.
- KOŠŤÁLOVÁ, Petra. *Stereotypní obrazy a etnické mýty: kulturní identita Arménie*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 315 s. Studie; sv. 79. ISBN 978-80-7419-093-3.

LAWRENCE, Bruce B. *O Koránu: biografie*. Vyd. 1. Praha: Beta, 2007. 238 s. Knihy, které otřásly světem. ISBN 978-80-7306-316-0.

LHOŤAN, Lukáš a kol. *Rozmanitostí proti předsudkům: Romové, Vietnamci, Muslimové a Ukrajinci v České republice*. 1. vyd. V Pstruži: Lukáš Lhoťan, 2012. 59 s. ISBN 978-80-904932-2-3.

MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. 335 s. ISBN 80-7178-226-2.

Nečitelní cizinci: jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku = Hard to make out foreigners: = how foreigners are (not) written about in the Czech press. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2003. 94 s. ISBN 80-239-1137-6.

NOVÁK, Tomáš. *O předsudcích*. 1. vyd. V Brně: Doplněk, 2002. 106 s. ISBN 80-7239-121-6.

PAVLÍKOVÁ, Eva. *Muslimští migranti a český sekulární stát*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. 123 s. ISBN 978-80-7465-018-5.

PETRUSEK, Miloslav, MAŘÍKOVÁ, Hana a VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. 220 s. Psychologie. ISBN 978-80-7367-280-5.

RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert a HOFÍREK, Ondřej. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 309 s. Studie; sv. 60. ISBN 978-80-7419-023-0.

ROUBALOVÁ, Věra - GÜNTEROVÁ, Tereza - KOSTLÁN, František. *Příchozí*. Vyd. 1. Praha: G plus G, 2005. 115 s. ISBN 80-86103-82-X.

SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. Překlad Karolina Křížová. 2. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2011. 146 s. PNK; sv. 5. ISBN 978-80-7363-380-6.

Seminář "Azylové řízení v České republice". [Praha]: United Nations High Commissioner for Refugees, 2004. 75, 43 s.

SCHWEIZER, Gerhard. *Syrien verstehen: Geschichte, Gesellschaft und Religion*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2016. 509 s. ISBN 978-3-608-94908-7.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Menšiny a migranti v České republice*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. 203 s. [Sociální práce]; 5. ISBN 80-7178-285-8.

ŠTICA, Petr. *Migrace a státní suverenity: oprávnění a hranice přistěhovalecké politiky z pohledu křesťanské sociální etiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. 321 s. ISBN 978-80-87378-75-5.

TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 251 s. ISBN 978-80-7367-097-9.

TRBOLA, Robert, ed. a RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, ed. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR. I, Integrační politika*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 181 s. ISBN 978-80-87474-19-8.

TRBOLA, Robert, ed. a RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, ed. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR. II, Role zaměstnání a vybraných institucí v procesu integrace*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 186 s. ISBN 978-80-87474-20-4.

TURNER, Victor Witter. *Průběh rituálu*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004. 194 s. Eseje a studie. ISBN 80-7226-900-3.

ZOUBEK, Vladimír. *Postmoderní problémy lidských práv a globální bezpečnosti: [diskurs doktorského studijního programu z teorie státu a práva se zaměřením k Úvodu do studia lidských práv]*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 463 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 80-86473-75-9.

Internetové zdroje

ČADOVÁ, Naděžda. *Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR* [online]. 2016 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/nazory-verejnosti-na-usazovani-cizincu-v-cr-brezen-2016>.

ČADOVÁ, Naděžda a Jana MAREŠOVÁ. *Názory občanů na přínos cizinců pro ČR* [online]. 2014 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/nazory-obcanu-na-prinos-cizincu-pro-cr-brezen-2014>.

ČADOVÁ, Naděžda. *Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR* [online]. 2015 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/nazory-verejnosti-na-usazovani-cizincu-v-cr-unor-2015>.

ČADOVÁ, Naděžda. *Postoje české veřejnosti k cizincům* [online]. 2015 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/postoje-ceske-verejnosti-k-cizincum-unor-2015>.

DIMITROVÁ, Michaela. *Jak jsou na tom Češi s tolerancí?* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/jak-jsou-na-tom-cesi-s-toleranci>.

KHAZALOVÁ, Gaby. *Výzkum MU: za nepříznivé vnímání uprchlíků spoluzodpovídají televize. Deník Referendum* [online]. 2015 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/21903-vyzkum-mu-za-nepriznive-vnimani-uprchliku-spoluzodpovidaji-televize>.

KŘÍŽKOVÁ, Martina. *Neviditelná menšina: analýza mediálního obrazu českých muslimů* [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/neviditelna-mensina-analyza-medialniho-obrazu-ceskych-muslimu>.

LEONTIYEVA, Yana. *Cizinci v ČR: „my“ a „oni“? Naše společnost* [online]. 2003, 1(3-4), 22-25 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/2003-3-4/cizinci-v-cr-my-a-oni>.

REZKOVÁ, Miluše. *Jak jsme tolerantní* [online]. 2003 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/jak-jsme-tolerantni>.

ŠAMALOVÁ, Gabriela. *Názory na přistěhovalectví* [online]. 2005 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/nazory-na-pristehovalectvi->.

SYRSKÁ UPRCHLICKÁ KRIZE V ČÍSLECH: Nejnovější čísla a fakta o syrské krizi optikou uprchlictví. *Amnesty International* [online]. 2016 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/news/3768/syrska-uprchlicka-krize-v-cislech>.

Zákon č. 498/1990 Sb.: Zákon o uprchlících. *Zákony pro lidi.cz* [online]. [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-498>.

TABERY, Paulína. *Názory české veřejnosti na cizince v České republice* [online]. 2009 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/nazory-ceske-verejnosti-na-cizince-v-ceske-republice>.

Seznam příloh

Příloha č. 1.: Schéma polostrukturovaného rozhovoru

Příloha č. 2.: Přepis rozhovoru

Schéma polostrukturovaného rozhovoru

- Prosím, představte se nám:
 - odkud konkrétně jste,
 - Vaše víra,
 - dosažené vzdělání (kde jste studoval),
 - minulá i nynější zaměstnání,
 - Vaše rodina.
- Co Vás přivedlo do ČR a od kdy tu žijete. Co Vás přesvědčilo o tom, že přesně tady chcete strávit svůj život?
- Jak jste vnímal po příjezdu do ČR nové prostředí?
- Jaké máte zkušenosti s cizineckou policií (při vyřizování svého trvalého pobytu atd. dobré nebo spíš oficiální)?
- Máte zkušenosti s nějakými organizacemi? (např. Charita, organizace pro pomoc uprchlíkům apod.)
- Jak dlouho jste žil v Sýrii?
- Povězte mi prosím něco o Sýrii:
 - minulost,
 - současnost.
- Jak vnímáte současnou situaci přímo v Sýrii a jak to na Vás dopadá v ČR? V čem vidíte příčinu, v čem řešení?
- Jak se cítíte v ČR?
 - Co se bydlení a práce týče.
 - Jak Vás vnímá okolí.
 - Zda pozorujete změny v chování české majority přímo vůči Vám díky uprchlické krizi.
- Setkal jste se s nenávisí, nebo naopak s kladným přístupem okolí vůči Vám?
- Když se řekne předsudky a stereotypy, co se Vám vybaví? Pokud jste se s nimi setkal vůči své osobě, uveďte prosím příklad.
- Jak vnímáte média? (pravdivost, potřebnost, nějaké Vaše doporučení)
- Co si myslíte, že může pomoci k lepší integraci?
- Vnímáte rozdíly mezi lidmi např. právě z pohledu na náboženství?

- Cítíte se více jako Syřan nebo Čech?
- Uvažoval jste někdy o odchodu z ČR? Případně kam a z jakého důvodu.
- Co Vám vadí na České republice, české majoritě. Co se Vám naopak líbí?
- Jaký je Váš názor na postavení žen v arabském světě?

Přepis rozhovoru

- **Prosím, představ se nám:**
 - a. odkud konkrétně jsi,
 - b. jaká je Tvá víra,
 - c. dosažené vzdělání (kde jsi studoval),
 - d. Tvá minulá i nynější zaměstnání,
 - e. Něco o Tvé rodině.

Já jsem původně ze Sýrie a vystudoval jsem stavební fakultu na ČVUT tady v Praze od roku 1982 do roku 1989. Moje rodina žije částečně v Sýrii teď, na jihu Sýrie, ve městě Suvaída. A mám pár příbuzných v Německu po těch problémech. Zatím dva bratry. Jeden má rodinu, ze Sýrie. Co dělám teď. Ten obor, který jsem vystudoval, já dělal 8 roků v Sýrii. Pak jsem přijel sem a přestoupil na učení. Já jsem pan učitel. Učím jazyky – češtinu, arabštinu, fyziku a někdy matematiku. A hraju a píšu. Učím ve školách i soukromě.

- **Co tě přivedlo do ČR a od kdy tu žiješ. Co tě přesvědčilo o tom, že přesně tady chceš strávit svůj život.**

Žiju tu od roku 1982. Přivedlo mě sem vzdělání. Chtěl jsem se stát stavebním inženýrem. Já jsem si nevybral Českou republiku. Dříve fungovaly kulturní dohody mezi Sýrií a bývalými socialistickými státy, kdy sem posílali studenty a tam nevím, posílali asi vojáky nebo nevím co. Tak našli místo volný tady a mě sem poslali.

Co mě přesvědčilo. Já jsem neuvažoval nikdy o tom odejít zase ze Sýrie. Jak jsem dostudoval tady a jel zpátky, tak jsem měl v plánu, že už tam budu pracovat celý život. Jenomže těch osm let, co jsem tam byl, byly hodně komplikovaný. Jak pracovní, tak finančně atd. Já jsem neměl ani jeden pokoj pro sebe. My jsme žili pohromadě, celá rodina. Tak asi tohle na mě hodně tlačilo a já jsem nechtěl jet někam jenom pracovat. Třeba do zálivu nebo do Emiráťů a tak dále, i když jsem dostával nabídky, protože tam jde jenom o práci a o nic jinýho. Byla jenom jediná cesta otevřená sem, kde se mi to taky líbí, tak jsem se sem vrátil.

- **Jak jsi vnímal po příjezdu do ČR nové prostředí?**

Libilo se mi tady, je to hodně jiný. Hlavně po tom druhém příjezdu je to hodně jiný od toho starého systému. Jako neříkám, že lepší nebo horší, prostě odlišný.

- **Jaké máš zkušenosti s cizineckou policií (při vyřizování svého trvalého pobytu atd. dobré nebo spíš oficiální?). Klidně nějaký zážitek.**

Zážiteků s cizineckou policií je poměrně dost. Protože než jsem získal trvalý pobyt, tak jsem musel minimálně dvakrát do roka tam jít prodloužit ten dlouhodobý pobyt, který funguje jenom rok, protože vždycky se ty zákony mění a vyjde něco nového. Jenom dostanete dopis, že dostavte se dne toho a toho abyste např. podal nějakou žádost atd. Tak jsme furt museli chodit na tu cizineckou policii. Jenomže to nebyl problém. Problém byly ty šílený fronty. Úplně šílený. Existovalo jenom jedno oddělení cizinecké policie pro celou Prahu, na Žižkově, Olšanská. To je asi jediný místo, na který nemůžu zapomenout. Tam přijdeš a opravdu. Musíš vystát jednu frontu, abys dostala lísteček. Další frontu abys podala žádost a další frontu, abys to vyzvedla. To jsou fronty na 4 až 5 hodin. A já z toho mám zážitky takový, že jak já píšu poezii česky i arabsky, tak v těch frontách jsem psal nejhezčí poezii. To byl takový dobrý trik, aby ten čas plynul co nejrychleji.

- **A nebylo to pro tebe odrazující? Neměl jsi někdy myšlenky, že se raději vrátíš do Sýrie atd.?**

Ne to až tak daleko nedošlo. Ale možná nový lidi, co jsem, jsou a zkoušejí to, tak je to může odradit. Já jsem byl přesvědčen, že to tady je můj osud, tak jsem to zvládnul.

- **Máš zkušenosti s nějakými organizacemi? (Např. Charita, v rámci výuky češtiny, organizace pro pomoc uprchlíkům apod. at' už tvé nebo někoho známého).**

Určitě, většina těch organizací, podle toho, jak já je znám i osobně, tak oni to opravdu dělají od srdce. Mají v tom dobrý úmysl. Jenomže nemají ty dostatečný prostředky, nemají prostory, nemají materiály, nemají učitele. Tak co se týká výuky češtiny pro Arabů, tady je problém, že nejsou speciální učebnice na to. Oni na to potřebují, podle mě, arabsky mluvícího učitele, protože ten Čech nebude přesně vědět, co ten arabsky mluvící student potřebuje. Na druhou stranu,

jak je čeština těžká, musí se hodně gramatických věcí vysvětlit arabsky, nejde to jenom česky. Například zájmeno svůj, musí to vysvětlit arabsky, jinak to nejde. Proto já vím, u těch organizací že oni tam ti arabský studenti přijdou s velkým nadšením. Vydrží dva týdny, tři týdny a pak už se nikdo nevrátí jenom kvůli tomu, že tomu nerozumí. Tak co tím chci říct. Je potřeba vytvořit speciální učebnice, nebo domluvit se s arabským učitelem. Já taky učím v některých těch organizacích – např. Poradna pro integraci, Embase, Meta, učím sám atd.

- **Jak dlouho jsi žil v Sýrii.**

62–82 to je 20 a 8 to je 28 let

Plánuješ ještě někdy návrat do Sýrie, nebo byl jsi za tu dobu, co jsi tady, v Sýrii?

Já jsem tam jezdil každý rok, jenom od začátku problému jsem tam nebyl. Tak to je nějakých 6 let. Jinak jsem tam jezdil každý rok, třeba na dva měsíce. Jestli plánuju nebo neplánuju, já nic neplánuju.

- **Pověz mi prosím něco o Sýrii, o její minulosti i současnosti.**

V Sýrii od roku 70 sídlí jedna rodina, Assadova. Tak tento totalitní vojenský režim, to není stejný jako tady bývalý komunismus. To je 100krát horší ještě. Tam vůbec nemají žádný hodnoty. Absolutně. Je schopen zabít svoje lidi, aby tam zůstal u moci. Pod tím režimem žije celá Sýrie. A já mám zkušenosti s tím, že zatkli moje dva bratry. Půl roku o nich nikdo nic nevěděl. Proč tam šli, proč se vrátili zpátky, nikdo neví. Tak to je jen jeden malý detail. Jiný lidi tam šli do těch míst a vůbec se nevrátili, nebo se vrátili třeba po dvaceti letech. Tak je to hrozný systém. Jinak mimo tu politiku je Sýrie velice rozmanitá země. Co se týká náboženství, co se týká soužití. Není to stejný jako v ostatních arabských zemích. Sýrie je velmi živá, otevřená, co se týká vzdělání. Cestují hodně do zahraničí, mají zkušenosti. To je něco jiného. Když se řekne arabský svět, tak hážou všechny do jednoho pytle, ale to není správné. Sýrie je rozmanitá, Syřani jsou vzdělaní, jenom škoda toho politického systému.

- **Jak vnímáš současnou situaci přímo v Sýrii a jak to na tebe dopadá v ČR, v čem vidíš příčinu, v čem řešení?**

No my jsme v kontaktu s rodinou, já tam volám pořád. V tom městě, kde žijí teď je to trošku klidnější než v ostatních. Nepadají tam baráky a tak. Jenomže ty vedlejší následky jsou všude. Všechno je drahý. Nikdo z mé rodiny, co tam je, neplánuje, že by jel někam jinam. Všichni chodí normálně do práce, ale život je tam složitější. Je to mezinárodní problém. My jsme netušili, že to tak bude, až po revoluci. Ale je tam hodně hráčů a nemůžou se domluvit. Rusko, Amerika, Izrael, Irán jsou ty hlavní. Tak každý se na to dívá trochu jinak. Kdyby se domluvili na začátku, tak by se to vyřešilo. Naše lidi jsou teď jenom taková hračka a nemůžou nic dělat. Takže až se domluví ti nahoře, jak to bude, tak bude teprve nějaký řešení. Vždycky je to na úkor Syřanů. Jsou i tací lidé, kteří Assada obdivují a věří mu, že je takový zachránce celé Sýrie. To je jen jejich názor, protože nebyli u toho, když zabil ostatní.

- **Jak se cítíš v ČR – co se bydlení a práce týče, zda máš přátele, jak tě vnímá okolí. Jestli pozoruješ změny v chování české společnosti vůči Tobě vzhledem k uprchlické krizi.**

Já jsem rád jako od začátku. Jakým způsobem mě tady Čechy a celkově ta energie přitahuje. To cítím každý den, ne jen chvíli. Neumím to moc vysvětlit. Jsem takový Pražák dá se říct. Já netoužím žít nikde jinde, buď tady nebo v Sýrii.

Ten poslední byt mi nahrazuje všechny, které jsem měl před tím. Skoro 12 let jsem byl v Holešovicích mezi vlaky.

S bydlením bylo akorát těžký, když jsem se musel stěhovat. To jsem byl v Sýrii a vrátím se a najednou cedule, že mám měsíc na to se vystěhovat, tak to byl problém.

Já jsem spokojený v práci. Dělán to, kde můžu být užitečný. Jsem na volné noze, ale i tak jsou prostě organizace, se kterými spolupracuji a mám s nimi kladní vztahy.

Jak dělám hodně věcí najednou, tak se mi ti věci at' chci nebo nechci navazují. Mám strašně moc přátel českých, básníků, studentů, ti, co chodí na arabštinu třeba. Mám samozřejmě kamarády z arabských zemí, nebo i jiné cizince třeba z Anglie, Německa a tak.

Okolí asi dobrý. Tady třeba se sousedy se moc nestýkáme. Tady od začátku jsem obešel všechny sousedy, abych se představil, ale vycházíme dobře, pozdravíme se a tak, ale nejsou ty vztahy tak hluboký. Což se liší od celého Orientu.

- **Setkal ses s nenávisť, nebo naopak s kladným přístupem vůči Tobě.**

Co se předsudků vůči mně týče, já jsem nic neviděl skutečně, ale jeden můj soused naopak kvůli krizi začal být více kamarád. Jako tou solidaritou, že mě možná víc lituje a tak. Nevím jako, možná záleží na tom, kde se člověk pohybuje. Protože slyším od ostatních poměrně nehezke příběhy. Ohledně diskriminace. Jde třeba do práce a pak najde třeba nějakou cedulku na schránce, slovní napadání a tak. Já ale osobně jsem se vážně s ničím nesetkal.

- **Když se řekne předsudky a stereotypy, co se ti vybaví. Máš nějakou vlastní zkušenost?**

Nikdy jsem neměl skutečný problém. Ale ty oči taky vnímám. Vycítíš, jestli se na tebe koukaj dobrýma očima nebo špatnýma. Nastanou takový situace, kdy očima někoho nejsem sympatický jenom tak od vidění, tak já to cítím, ale nikdy se to nijak nevyostřílo. Jinak já nemám žádný předsudky.

- **Jak vnímáš média – pravdivost, potřebnost, informovanost**

My tady se na ten Východ tady díváme trošku jinýma očima, než jak to tam vypadá. Já osobně nevěřím víc jak 3 %, co se kde propaguje. Je spousta incidentů, o kterých tady nemáme ponětí. Není dostatečný správný zdroj informací. Tady v Čechách nejsou nějaký média se správným obsahem. Můžu doporučit, aby lidi kontaktovali nepolitické organizace, jako je Člověk v tísni, Lékaři bez hranic. Ty mají živý informace, ale nepolitický.

- **Co si myslíš, že může pomoci k lepší integraci. Máš osobní zkušenosti?**

Nejen výuka jazyka, o které jsme se již bavili. Tady třeba není takový stabilní program, jako je v Německu. Čechy jsou nový stát. Nemají s tím zkušenosti, s migrací, s cizinci. Dříve to nebylo Aby opravdu česká vláda, české úřady pojmuly ten problém a na tom pracovaly. Tady nejde jenom o jazyk. V Německu třeba jsou skupiny, vládní i nevládní, které se starají o kulturu. Jak ji předávat, tu německou. Oni pořádají každý týden nějaký koncert, nějaký výlet, nějaké setkání. Všechno je v němčině, a to je dobře. Protože moji sourozenci už umí německy a jsou tam necelý rok. Mají povinnou

němčinu a tady taky musí být povinná čeština. Protože oni tady sice říkají, že máte od ministerstva 400 hodin, a to je celý. Jestli chodí nebo nechodí, nikdo to nekontroluje. Nejde jenom o jazyk, ale aby byli furt v kontaktu s těmi cizinci, aby kulturní programy fungovaly na plno. Co je to integrace. To není jenom jazyk, to je mentalita, to je setkání mentalit, setkání výchov. O tom to je. Existují různé akce i v Čechách, kde třeba sám s našimi kapelami hrajeme a organizujeme různá setkání. Předáváme naše zkušenosti a tak. Je to velmi zajímavé, protože lidi o tom nic moc nevědí.

- **Vnímáš rozdíly mezi lidmi např. právě z pohledu na náboženství?**

Tak asi každý ti bude říkat ne, já věřím v tu sílu, nějakou filozofii. Někdo to potřebuje mít organizované, jako náboženství. Já ne. Já můžu mít vztah s tou silou, komunikaci bez toho kostela či mešity. Tady nejde o to náboženství nebo o ten návod, tady jde o tu duchovní hodnotu, kterou člověk má v sobě. Jinak já asi nemám žádné předsudky.

- **Cítíš se víc jako Syřan nebo Čech? Jaké dodržuješ tradice z domoviny, jaké zdejší.**

Já už jsem takový ten Pražák (smích).

- **Uvažoval jsi někdy o odchodu z ČR?**

Ne.

- **Je něco, co Ti vadí na České republice, Čechách, nebo se Ti naopak něco hodně líbí?**

Nelíbí se mi společenský život. Možná proto, že žiju v Praze, tak je to víc vidět. I s těmi sousedy i kamarády, není takový, jako těma očima orientálnima. Nemá takovou tu vřelou stránku. My říkáme studená Evropa. Tam u nás, když já se přestěhuju někam, tak oni nečekají, až já se přijdu představit, ale přijdou mě sami přivítat.

Co se mi zas líbí, tak že co na srdci, to na jazyku. To je zase výchovou. Na východě to tak není, jak tam jsou formování politikou, náboženstvím, tvrdostí. Pak to dítě roste trochu jinak, něco tají, má strach. Pak se z toho stane takovým člověkem, co nic neříká. Mluvím samozřejmě obecně. Tak tady to tak vlastně nefunguje. Jsou prostě větší hranice, co nejdou třeba překročit.

- **Pověz mi svůj názor na postavení žen v arabském světě vzhledem k názorům české majority – rozdíl s ČR atd.**

První nedorozumění, Češi o tom vůbec nic nevědí. Oni říkají ženy a velbloudi. To bylo před 1000 lety. Ted' nic takovýho není. Jestli z toho něco, co tady mají na mysli to bude v těch velkých palácích, co jsou emíři, co jsou šejchové. Možná jo. Ten obyčejný člověk takový není. Hlavně v těch arabských zemích nejsou jenom muslimové. I ten samotný muslim ví, jak je ten život těžký. I když má povoleno mít více žen, tak on stejně nemůže. Ten počet, co jich mají více, tak je strašně malý. Nevím, neumím říct, jestli jedno nebo půl procenta. A já jsem slyšel kolikrát i tady od žen, jak závidí těm arabským. Ne těm, co jsou zavřený, ale těm normálním. Je vidět, že ta rodina arabská funguje jinak než evropská. Je mnohem silnější. Vztahy jsou lepší a citlivější. Matka má svoje místo, otec má svoje místo. Takhle to funguje. Nějakým způsobem asi jo. Jsou nějak tajně domluveni, že to tak bude. Matka ta má opravdu velké postavení doma. Na druhou stranu, v některých oblastech, kde je víc to náboženství, tak jsou ženy potlačeny. Ano to je pravda, že nemůžou vycházet třeba samy ven. Já nemluví o Sýrii, tohle v Sýrii není, ale v některých arabských zemích, jako třeba Saudská Arábie, Kuvajt, Lybie a tak dále, tam to je. Takový život pro ženy já samozřejmě nedoporučuju. Jsou takový. Ale já tady vycházím z toho, že žena má v rodině velké postavení v každém prostředí. Ona opravdu řídí tu rodinu. Celkem v Sýrii není ten tlak. Syrská žena dneska pracuje jako česká žena. Oba manželé chodí do práce, mají stejné problémy jako tady, nedostatek času, a tak je to takový trochu evropský systém. Ne samozřejmě všechny ženy tam pracujou, ale většina ano. Syrské ženy jsou hodně otevřený. Jak jsem říkal, jsou vzdělaný, mají zkušenosti, ještě plus to postavení, co mají v rodině. Takže podle mě je Syrská žena velmi úspěšná.